

Ἔρευνα

ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

Ἰδρυθὲν τῷ 1901
ὑπὸ Π. Δρακοῦλη

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

1916

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΗΓΑΙ ΠΟΛΕΜΩΝ ΚΑΙ ΕΛΠΙΔΕΣ ΕΙΡΗΝΗΣ

(*Ἀρχαῖος μιλιταρισμός. — Ἀνάγκη τροφῆς καὶ ἐπιθυμία κέρδους. — Θρησκεία καὶ πόλεμος. — Διμοχαρῆς μακαριότης. — Τὸ σύμβολον τῆς πίστεως τοῦ Ναπολεοντισμοῦ. Τί ἐστὶν ἔθνος. — Δύο εἰδῶν ἐθνικοφροσύνη. — Ὁργανικὴ ἔνωσις τῶν Συμμάχων. — Ἐξελλίσσεται Διεθνῆς Θέλησις).*

Αἱ σημειώσεις αἱ ἀποτελοῦσαι τὸ ἰσχύος τοῦτο ἐπρόκειτο τὸν παρσλθόντα Δευέμβριον τὰ γίνουσι βάσις διαλέξεως ὑπὸ τοῦ κ. Δρακοῦλη εἰς τὸ Δόκειον τῶν Ἑλληνίδων κατὰ συγνώμην μετὰ τῆς διευθυντικῆς καὶ ἡ ἡμέρα ἀηγγέλθη διὰ τῶν ἐφημερίδων. Ἀνεξηγήτως τὴν τελευταίαν σιγμὴν ἐματαιώθη ἡ διάλεξις. Ἐπίσης ἡ Ἐφορεία τοῦ Παιδαγωγικοῦ ἀπέρριψε τὴν πρότασιν ὅπως ἡ διάλεξις δοθῆ εἰς τὴν αἰθουσάν της, δύο μόντων μελῶν τῆς Ἐφορείας δημοφρονησιάντων. Τέλος ὁ Σύλλογος τῶν Ἐμποροπαλλήλων ἐκρινεν «ἐπιζημίαν εἰς τὰ ἐμπορικὰ συμφέροντα» πάντων ἐν τῇ αἰθουσῇ του ἐκριναν ὡς ἡ προκειμένη.

Ἀφίνομεν εἰς τὸν ἀναγνώστην τὰ ἐξαγάγη τὸ συμπέρασμα τοῦ ἂν τὸ πνεῦμα τῆς ἀπὸ χείρας μελέτης θὰ ἐδικαιολόγη τὴν ἀσυνιδράσασαν ἰσχυρὰν ἐπιρροήν.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΤΝΩΝ ΝΕΟΕΜΜΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΛΗΣ

ΕΠ. Δ. ΤΤΙΣ Κ. Τ. Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

**Ἡ ἔκδοσις τῆς ΕΡΕΥΝΗΣ διακοπεῖσα ἕνεκα τῶν περιστάσεων
θα ἐπαναληφθῆ προσεχῶς. Τὸ ἐτήσιον τίμημα εἶνε δέκα φράγκα.**

Πᾶσα ἐπιστολὴ δέον νὰ διευθύνεται ὡς ἑξῆς :

DIRECTOR EREVNA, Baxter's Press, OXFORD Angleterre.

ΕΥΔΑΠΙΣ Κ.τ.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΔΙΕΞΗΓΗΣΙΣ ΤΩΝ
ΝΟΜΩΝΤΟΥ ΒΙΟΥ.
ΑΝΥΨΩΣΙΣ ΤΟΥ
ΕΘΝΙΚΟΥ ΧΑΡΑ-
ΚΤΗΡΟΣ. ΑΡΔΗΝ
ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΙΣ
ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙ-
ΚΩΝ ΣΥΝΘΗΚΩΝ.

Ἐρευνα

ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ
(ΕΚΑΣΤΟΣ ΔΙ' Ο-
ΛΟΥΣ ΟΛΟΙ ΔΙ' Ε-
ΚΑΣΤΟΝ). ΑΝΘΡΩ-
ΠΙΣΜΟΣ (ΜΗΛΕΝΑ
ΘΑΙΒΕ). ΜΥΧΙΟ-
ΛΟΓΙΑ (ΕΚ ΤΩΝ
ΕΝΔΟΝ ΤΟ ΦΩΣ).

ΙΔΡΥΘΗ ΕΝ ΟΞΦΟΡΔΗ ΤΩ 1901 ΥΠΟ Π. Ε. ΔΡΑΚΟΥΛΗ.

FOUNDED AT OXFORD IN 1901 BY P. E. DRAKOULES LL.

ΠΗΓΑΙ ΠΟΛΕΜΩΝ ΚΑΙ ΕΛΠΙΔΕΣ ΕΙΡΗΝΗΣ

Quelques vains lauriers que promet la guerre.
On peut être héros sans ravager la terre -- BOI

Α΄.

ΑΡΧΑΙΟΣ ΜΙΛΙΤΑΡΙΣΜΟΣ

Ἄφ' ὅτου ἐξερράγη ὁ παρὼν παγκόσμιος πόλεμος, ἡ ἔντασις τῆς ἀνθρωπίνης διανοήσεως ἐδεκκπλασιάσθη καὶ ἡ προέχουσα σκέψις εἰς πᾶσαν προηγμένην κοινωνίαν εἶνε ὅτι ἕκαστος ἐξ ἡμῶν, ὅσονδῆποτε κατὰ τὰ φαινόμενα ἀσχετος, εἶνε ὑπεύθυνος κατὰ ἓνα ἢ ἄλλον τρόπον διὰ τὴν ἀγρίαν ταύτην ἀλληλοσύγκρουσιν τῶν λαῶν τῆς γῆς. Τίθεται λοιπὸν φυσικῶς τὸ πρόβλημα: τί ποιητέον; Ἐννοεῖται ἀπέναντι τῆς συναίσθησεως ταύτης περὶ τῆς εὐθύνης ἑκάστου, ἡ δὲ ὄρασις ἑκάστου ἀναγκάτως στρέφεται πρὸς τὴν ἐπιδίωξιν τῆς εἰρήνης, εἰρήνης μονίμου καὶ ἀόπλου, σημειωτέον καλῶς. Ἀλλὰ πῶς δέον νὰ γίνῃ αὕτη ἡ ἐπιδίωξις; Τὴν ἀπάντησιν εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο δίδει ἡ Κοινωνιολογικὴ Ἐπιστήμη ἣτις μᾶς διαφωτίζει περὶ τῆς γενέσεως τῶν πολέμων. Πολλοὶ κοινωνιολόγοι, ἰδίως γερμανοί, φρονοῦν καὶ διδάσκουν ὅτι ἡ γένεσις τῶν πολέμων εἶνε καθαρῶς οἰκονομολογικὴ πάντοτε, ἀλλὰ ἡ γνώμη αὕτη ἀποδεικνύεται ἐσφαλμένη κα-

τόπιν βαθυτέρως ἐρεῦνης. Οἰκονομικὴ εἶνε ἡ βίβλα εἰς τὴν τελευταίαν ἀνάλυσιν, διότι ὁ οἰκονομικὸς χαρακτήρ τοῦ πολιτισμοῦ μᾶς εἶνε ὑπεύθυνος διὰ τὰς παντοίας ἄλλας ὀρμὰς καὶ τάσεις τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ δὲν εἶνε δυνατόν νὰ παρίδη τις καὶ τὰς πηγὰς τῶν πολέμων αἵτινες δὲν εἶνε πλέον οἰκονομικοῦ χαρακτῆρος καίτοι ἴσως ἐδημιουργήθησαν ὑπὸ τοῦ οἰκονομισμοῦ. Ὄντως ἡ βαθυτέρα ἐρευνα ἀποκαλύπτει τέσσαρας κυρίας πηγὰς τῶν πολέμων. Ἐν πρώτοις εἶνε αἱ πηγὰς τῆς ὁποίας πρέπει νὰ ὀνομάσῃμεν βιολογικάς, δηλαδὴ οἰκονομικοεμπορικάς. Κατόπιν ἀνευρίσκομεν τὰς ἐκ ἱρησκευτικῆς συγκρούσεως φουομένας πηγὰς τῶν πολέμων. Ἐπειτα τὰς ἐξ ἐθνολογικῆς συγκρούσεως καὶ τέλος τὰς ἐκ κοινωνιολογικῆς ἀνεγλίξεως.

Διήκουσα ἀρχὴ τῆς ἐρεῦνης ταύτης εἶνε ὅτι δύο δυνάμεις καθορίζουν τὴν πορείαν τοῦ πολιτισμοῦ. Ἡ ἰσχὺς τῶν πραγμάτων ἀνέκαθεν ἐγέννησεν ἀφ' ἑνὸς τὴν ὀρμὴν πρὸς πόλεμον, καὶ ἀφ' ἑτέρου τὸν πρὸς

Θεν τῆς εἰρήνης. Δίνονται τὲς νὰ εἶπη μάλισ-
στα ὅτι ὁ πόθος τῆς εἰρήνης εἶνε ὁ πατήρ
τῶν πολέμων. Αἱ ἀρχέγονοι κοινωνίαι ἔ-
ζων διὰ τοῦ κυνηγίου καὶ ὁ κυνηγετικὸς
βίος καθίστα αὐτὰς ἐπιρρεπεῖς εἰς πόλεμον.
Ἡ μετάστασις ἀπὸ τοῦ κυνηγετικοῦ εἰς τὸν
ποιμενικὸν βίον ἐκράτυνε τὸν πόθον τῆς εἰ-
ρήνης. Μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς γεωργίας ὁ
πόλεμος ἀρχίζει νὰ θεωρῆται ὡς κάτι τι ἀ-
ποτρόπιον. Ὡστε διὰ νὰ ἐννοήσωμεν τὴν
γένεσιν τῶν πολέμων πρέπει νὰ μελετήσω-
μεν τὰς τρεῖς αὐτὰς ἐποχὰς τοῦ πολιτισμοῦ
τὴν κυνηγετικὴν, τὴν ποιμενικὴν καὶ τὴν
γεωργικὴν.

Αἱ κατ' ἐξοχὴν εἰρηνόφιλοι χῶραι τῆς
ἀρχαιότητος ἦσαν ἡ Αἴγυπτος καὶ ἡ Βα-
βυλών. Ἀπὸ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν ὁ αἰγυ-
πτικὸς καὶ ὁ βαβυλωνικὸς πολιτισμὸς ἐξη-
πλώθησαν εἰς τὴν λεκάνην τῆς Μεσογείου,
διὰ δὲ τῶν πολιτισμῶν τῶν χιτιτιῶν, τοῦ
Μίνωος καὶ τῶν ἐτρούσκων ἔφθασαν εἰς
τὴν Εὐρώπην. Ὁ αἰγυπτιακὸς καὶ βαβυλω-
νικὸς πόθος τῆς εἰρήνης θὰ κτίσχυε καὶ
ἴσως θὰ ἐπαχιοῦτο εὐρωπαϊκὸς πολιτισμὸς
βρασιζόμενος ἐπὶ μονίμου καὶ ἀόπλου εἰρή-
νης. Ἀλλ' ὡς λέγει ἡ γαλλικὴ παροιμία
"Ὁ ἀπρόοπτον πάντοτε συμβαίνει". Ὁ ἀ-
πρόοπτον εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ὑπῆρ-
ξεν ὁ ἑλλην τράγος. Ἄν ἡ μυθολογία δέ-
χεται τὸν τράγον ὡς προσωποποίησιν τοῦ
σατανᾶ, ἡ κοινωνικὴ ἐπιστήμη ἔχει οὐσια-
στικώτερον λόγον νὰ χαρακτηρίσῃ τὸ τε-
τράπουν αὐτὸ ὡς διάβολον. Αἱ πρωτόγονοι
ἐλληνικαὶ κοινότητες αἵτινες ἐξελιχθησαν
εἰς πολιτείας, ἀνεφύησαν ἐντὸς κοιλάδων πε-
ριστοιχουμένων ὑπὸ λόφων καὶ ὀρέων πα-
ραδεδομένων εἰς τὴν ἀίγοδοσκήν. Ὁ τράγος
φυσικώτατα εἶχε τὴν τάσιν νὰ εἰσελαύνῃ
εἰς τὰς φιλησύχους πόλεις διὰ νὰ τρώγῃ τὰ
προϊόντα των. Ἐντεῦθεν αἱ ἐρίδες, αἱ συγ-

κρούσεις καὶ οἱ πόλεμοι. Αὐτὴ εἶνε ἡ οἰ-
κονομικὴ ρίζα τῆς πολιτικῆς ἱστορίας τῆς
Ἑλλάδος. Ὅπως ὁ τράγος εἶνε ὑπεύθυνος
διὰ τοὺς σπαραγμοὺς μεταξὺ τῶν ἐλληνικῶν
πολιτειῶν, ὁ ἵππος εἶνε ὑπεύθυνος διὰ τὰς
ἐπιδρομὰς τῶν βαρβάρων κατὰ τῶν ἀρχαίων
κέντρων τοῦ πολιτισμοῦ. Οἱ νομικτικοὶ λαοὶ
τῶν γλοερῶν στεππῶν τῆς Σκυθίας ἔζων μὲ
κρέας καὶ γάλα ἵππειον. Ἐὸ ἄροτρον ἀνεφανί-
σθη βραδύτερον, ἀλλ' ἐν τῇ μεταξὺ αἱ γλοεραὶ
στέππαι ἐλαττώθησαν καὶ ἐκ τῆς αἰτίας
ταύτης προέκυψαν ἐπιδρομαὶ τῶν ἐκ τῆς
κυνηγεσίας ζώντων κατὰ τῶν εἰς τὴν γεωρ-
γίαν ἐπιδομένων. Μεγάλῃ ἐπανάστασις
συνετελέσθη διὰ τῆς τιθασσεύσεως τῶν κυ-
νηγουμένων ἵππων, διότι ὁ κοινωνικὸς πλοῦ-
τος τὴν ἐξήθη διὰ τῆς χορηγίας τοῦ γάλακτος
τῶν ἵππων χάρις εἰς τὸ ὅποιον ἐλαττώθη ἡ
θνησιμότης τῶν βρεφῶν καὶ ἐπηυξήθησαν
αἱ γεννήσεις. Εἶνε χρησιμώτατον διὰ τὴν
ἔρευναν ταύτην νὰ μελετήσῃ τις καλῶς τὰ
βιολογικὰ ἀποτελέσματα τῆς μεταβάσεως
ἀπὸ τοῦ θηρευτικοῦ βίου εἰς τὸν βουκο-
λικόν.

Ἐτυνευθίσταμεν νὰ συνδέσωμεν τὰ ποιμε-
νικὰ ἔθνη μὲ τὰ ἰδανικά τῆς εἰρήνης, τῆς
ποιήσεως καὶ τοῦ ῥωμαντισμοῦ, ἀλλὰ μέγα
μέρος τῆς πολεμικῆς ἰξιοσυγκρασίας πηγάζ-
ει ἀπὸ τὸν βουκολικὸν βίον. Ἡ ἄκρατος
κρεοφαγία βεβαίως προδικάζεται εἰς τὸ φί-
λερι τῆς ὑπανθρωπίνης συστάσεως, ἀλλὰ
πολὺ σπουδαιότερα εἶνε ἡ συνοικειώσις τῶν
ἀνθρώπων μὲ τὴν σφαγὴν τῶν ζώων, ἡ ὅποια
ἀμβλύνει τὸν ἀνθρωπισμόν. Ἐξ ἄλλου ὁ ποι-
μενικὸς βίος φαίνεται ὡσεὶ σύστημα γενι-
κῶν γυμνασίων, διότι προκλείπει εἰς τὴν
στρατηλατικὴν κλίσιν. Οἱ συγκαρμῶν τῶν
ποιμένων καὶ τῶν ζώων των ἀναπτύσσουσι
τὰ στοιχεῖα τῆς στρατιωτικῆς τέχνης. Ἐ-
πειτα ἀποκτάται ἵππευτικὴ δεξιότης μετα-

γωγική τάξις, τάλαντον διὰ τὸν χειρισμὸν τῶν ὄπλων. Ὁ ἄφθονος χρόνος τὸν ὁποῖον εἶχον οἱ ποιμενικοὶ λαοὶ ἐχρησιμοποιεῖτο διὰ τὴν θήραν. Ἡ τέχνη τοῦ καταδιώκειν θηρία χρησιμεύει μετ' ὀλίγον διὰ τὴν κατα-

δίωξιν ἀνθρώπων. Ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων λοιπὸν χρόνων αἱ ἐπιδρομαὶ τῶν ποιμενικῶν φυλῶν κατὰ τῶν πολιτισθειῶν χωρῶν ἐγέννησαν τὸν ἱστορικὸν μιλιταρισμὸν τοῦ ἀρχαίου κόσμου.

Β΄.

ΑΝΑΓΚΗ ΤΡΟΦΗΣ ΚΑΙ ΕΠΙΘΥΜΙΑ ΚΕΡΔΟΥΣ

Ἡ Κίνα, ἡ Ἰνδία ἔπαθον ἐκ τοῦ μιλιταρισμοῦ τὰ πάνδεινα ἐπίσης δὲ καὶ ἡ λεκάνη τῆς Μεσογείου. Ἡ Αἴγυπτος ἀφωσιωμένη εἰς τὸ ἰδεῶδες τῆς εἰρήνης καὶ ἐξελισσομένη εἰρηνικῶς ἐξηναγκάσθη νὰ γίνῃ στρατιωτικὴ δύναμις ἕνεκα τοῦ μιλιταρισμοῦ τῶν ποιμενικῶν λαῶνωνότινες ἐπέπεσαν κατ' αὐτῆς.

Ἡ ἐπίσης εἰρηνόφιλος καὶ εἰρηνικὴ Βαβυλὼν ὑπέκυψεν εἰς τὰς ἐπιθέσεις τῆς μιλιταριστικῆς Ἀσσυρίας καὶ κατέστη ἐξ ἀνάγκης στρατιωτικὴ δύναμις. Ὁμοίως ὁ στρατιωτικισμὸς ἐπιβάλλεται ὑπὸ τῶν ἐκ τῆς Κεντρικῆς Ἀσίας ἐπιδρομῶν τῶν ἐπιπιπτόντων κατὰ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ ἐκεῖθεν τὸ πολεμικὸν πνεῦμα μεταδίδεται εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Χερσόνησον καὶ τὴν Ἰταλίαν. Ἡ κορύφωσις τῶν ἐντεῦθεν συγκρούσεων σημειοῦται μὲ τὴν πτώσιν τῆς Ρώμης ἣτις ἦτο ἡ μόνη ὀργανωμένη δύναμις ἡ ἱκανὴ νὰ ἀντισταθῇ κατὰ τῶν ἐπιδρομῶν τῆς γότθων, ἀλάνων, βανδάλων, οὔνων, ἀράβων καὶ σαρακήνων, καμφθεῖσα ἐπὶ τέλος ὑπ' αὐτῶν.

Μὴ λησμονῶμεν ὅτι ὁ πόλεμος τίθει πόλεμον. Πᾶς πόλεμος δημιουργεῖ ἀνωμαλίαν καὶ χρειάζεται ἄλλος ἵνα ἄρῃ αὐτὴν καὶ οὕτω καθεξῆς. Ἐνίοτε ὁ κατακτώμενος ἀπορροφᾷ τὸν κατακτητήν. Μόνος ὁ τουρκικὸς εἶνε ὁ μηδέποτε ἀποκτήσας τὸν πολιτισμὸν τῶν κατακτηθέντων. Ἐντεῦθεν δὲ ἡ τουρκικὴ δεσποτεία οὐδέποτε κατέστη ἀνε-

κτῆ. Αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ τὸ γεγονὸς εἶνε ἐν τῶν αἰτίων τοῦ παρόντος πολέμου.

Ἡ πηγὴ αὕτη τῶν πολέμων τοῦ παρελλόντος, εὐτυχῶς στεριεύει, ἀνοιγομένων νέων ὀριζόντων. Ἡ Ρώμη ἔπεσεν, ἀλλὰ δὲν ἔπεσε πρὶν ἀπομείνῃ τὸ Λονδίνον ὡς σπέρμα περικλειῶν μέλλουσαν βλάστησιν. Ἐξ αὐτοῦ προέκυψε νέα ἰδεολογία. Τὸ αὐτὸ ῥητέον καὶ διὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἐγκαίρως πρὶν ἢ Κωνσταντινούπολις πέσῃ, ἔμεινε τὸ Κιέφ καὶ μετ' αὐτὸ ἡ Μόσχα ἐξ ἧς, ἀφ' ἧτου ἐνεκεντρίσθη, τὸ ἐλληνικὸν πνεῦμα τοῦ Χριστιανικοῦ Βυζαντίου, προέκυψαν τάσεις ἡμερώσεως τῶν λαῶν διὰ τοῦ ἀρότρου. Ἐθεταὶ τέρμα εἰς τὰς ἐπιδρομὰς τῶν ποιμένων καὶ τὸ εἰρηνικὸν ἰδεῶδες ἀντιτέλλει εἰς τὴν Μεσημβρινὴν Ρωσίαν, τὴν Σιβηρίαν καὶ τὸ Τουρκεστάν. Ταμερλάνοι δὲν ἀναφέρονται πλέον.

Ὅλοι αὐτοὶ οἱ πόλεμοι εἶνε βιολογικῆς ἀνάγκης καθόσον προξενουῦνται ἀπὸ πλείσιν αὔξοντος πληθυσμοῦ λαῶν ἀνικάνων νὰ παράγουν χρειώδη βίου, ἀλλ' ἱκανῶν νὰ κατακτώσιν αὐτά. Ὁ παρὼν πόλεμος δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ πόλεμος βιολογικῆς ἀνάγκης διότι ὀλόκληρος ὁ πλανήτης τὴν σήμερον εἶνε ἀνοικτὸς εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν, καὶ ἐπομένως ὁ ἰσχυρισμὸς τῶν γερμανῶν ὡς ἀναγκασμένων ὑπὸ βιολογικῆς ἀνάγκης εἶνε ἀστὴρικτος.

Πλήν τῆς βιολογικῆς ἀνάγκης εἶνε καὶ ἡ ἐμπορικὴ ἀνάγκη, διότι πλήν τῆς ἐπιθυμίας τῆς τροφῆς, ὑπάρχει καὶ ἡ ἐπιθυμία εἰδικοῦ οἰκονομικοῦ κέρδους ἣτις κινεῖ τοὺς λαούς. Διὰ τοῦ ἐμπορίου τῶν ἀρωματικῶν εἰδῶν τὸν μεσαιῶνα ἐπ' οὐτίσιν ἡ Κωνσταντινούπολις, αἱ ἰταλικαὶ πόλεις καὶ ἡ κοιλὰς τοῦ Ρήνου. Ἐκταγόμενα τὰ εἶδη ταῦτα εἰς τὴν ἀνατολικὴν Ἰνδίαν καὶ τὴν Κεϊλάνην ἐκομίζοντο ὑπὸ τῶν ἐμπόρων τῆς Μαλάκας εἰς τοὺς ἀρχαίους ἐμπόρους οἱ ὅποιοι τὰ συνεκέντρουν εἰς τὰς ἀγορὰς τῆς Βαγδάτης, τῆς Δαμασκοῦ καὶ τῆς Ἀλεξανδρείας. Ἡ Βενετία καὶ ἡ Γενούη ἠγωνίζοντο κατ' ἀλλήλων περὶ ἐμπορικῆς ἐπικρατήσεως εἰς τὴν Μεσόγειον χάριν τοῦ ἐκ τῶν ἀρωματικῶν εἰδῶν κέρδους. Ὅμοιον ἐλαττήριον ἦτο ὀπισθεν τῶν Σταυροφοριῶν διὰ τῶν ὁποίων ἡ Ἱερουσαλήμ καταστᾶσα βσιλείον ἀπέδωκε τὸ μέγα κέντρον τοῦ ἐμπορίου τούτου. Ἡ ὠθησις αὕτη ἐκίνησε καὶ ἑρρῆκον τὸν θηλασσοπόρον εἰς τὰς ἐξερευνήσεις του, μεθ' ἧς ἐπικολούθησαν αἱ τοῦ Βάσκου Δὲ Γάμα καὶ τέλος αἱ τοῦ Χριστοφόρου Κολόμβου. Μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῆς Ἀμερικῆς, ὁ συναγωνισμὸς περὶ ἐπικρατήσεως μετέβη ἀπὸ τοῦ πελαγικοῦ σταδίου εἰς τὸ ἠκεάνειον. Ἡ ἀλληλοσύγκρουσις δὲν ἦτο πλέον μεταξὺ Βενετίας καὶ Γενούης, ἀλλὰ μεταξὺ Ἀγγλίας, Πορτογαλλίας, Ἰσπανίας, Ὀλλανδίας καὶ Γαλλίας. Μίαν κατόπιν τῆς ἀλλῆς τῆς Δυνάμεις ταύτης ἐνίκησεν ἡ Ἀγγλία, ἣτις διὰ τῆς μάχης τοῦ Βατερλώ ἔθεσεν ἐκποδῶν πάντας τοὺς ἀντιπάλους τῆς. Ἰνα ἀφοπλίσῃ τὰς ἀντιζηλίους ἢ Ἀγγλίαν ἔσπευσε νὰ ἀνακηρύξῃ ὡς δόγμα τῆς πολιτικῆς τὴν διακυβέρνησιν τῶν λαῶν πρὸς τὸ συμφέρον τῶν κυβερνωμένων. Καθιέρωσε τὴν ἐλευθερεμπορείαν καὶ προσεκάλεσε τὰ ἔθνη τοῦ Κόσμου εἰς Βιομηχανικὴν Διεθνή. Ἐκθεσίαν ἐν Λονδίῳ τῷ 1851. Ἐπιστεύθη ἐπὶ στιγμὴν ὅτι ἡ μόνιμος εἰρήνη ἐξησφαλίσθη πλέον διὰ τὸ ἀνθρώπινον Γένος. Ἀλλ' ὄχι! Τρία ἔτη

βραδύτερον ἤρξατο σειρά πολέμων διαρκέσασα μέχρι τοῦ 1871 καὶ κατκλίξασα εἰς τὴν ἐμφάνισιν τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Ἰταλίας ὡς μεγάλων Δυνάμεων. Εὐθὺς ὑστερον ἀνεφάνη νέον ἀπρόσπτον, ἀποδὸν πηγὴ πολέμων. Οἱ σιδηροδρόμοι τότε ἀκριδῶς ἤρξαντο νὰ διακλαδόνουν τὴν Εὐρώπην. Μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν σιδηροδρόμων ἐδημιουργήθη χρηματιστικὴ δραστηριότης δοῦσα λαβὴν εἰς μέγαν συναγωνισμὸν πρὸς ἐπίτευξιν παραχωρήσεων σιδηροδρομικῶν γραμμῶν ἐν Κίνα, Τουρκίᾳ, Μικρῇ Ἀσίᾳ, Περσίᾳ καὶ Ἀφρικῇ. Ἐκ τούτου προέκυψεν ἀφ' ἑνὸς σύγκρουσις μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας περὶ τῆς Αἰγύπτου, ἀφ' ἑτέρου σύγκρουσις μεταξὺ Γερμανίας καὶ Γαλλίας περὶ τοῦ Μαρόκου. Δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ἐννοήσῃ τις καλῶς τὴν πραγματικὴν αἰτίαν τοῦ παρόντος πολέμου ἐὰν δὲν λάβῃ ὑπὸ σημείωσιν τὰς τέσσαρας μεγάλας προσπάθειας τῆς Γερμανίας πρὸς ἴδρυσιν ἀποικιακοῦ Κράτους. Ἡ πρώτη αὐτῆς προσπάθεια ἐγένετο εἰς τὴν Νότιον Ἀμερικὴν, ναυαγήσασα ἕνεκα ἀντιπράξεως τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν καὶ διὰ τὸ ἀσυμβίβαστον τοῦ λατινικοῦ πνεύματος. Ἡ αὐτὴ ἀποτυχία ἐπεφυλάσσετο καὶ εἰς τὴν δευτέραν τῆς προσπάθειαν εἰς τὴν Δυτικὴν Ἀφρικὴν. Τὴν τρίτην τῆς προσπάθειαν ἐν Κίνα ἐματαιώσεν ἡ κινεζικὴ ἐπανάστασις. Ἀλλ' ἡ τετάρτη τῆς Γερμανίας προσπάθεια ἐν Τουρκίᾳ καὶ Ἀσίᾳ ἐθριάμβευσε διπλωματικῶς. Τὸ ὄνειρον τῆς Γερμανίας εἶνε νὰ δημιουργήσῃ μέγαν Ἰνδικὴν γερμανικὸν πολιτισμὸν διὰ μεθόδων ἐπιστημονικωτέρων παρά τὰς ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας ἐφαρμοζομένας. Ἀποτέλεσμα τούτου θὰ ἦτο ἡ ἀναδίωξις τῆς Μεσοποταμίας καὶ τῆς Βαβυλωνίας. Διὰ τὴν πραγματοποίησιν τοῦ μεγαλοεργήματος τούτου ἀπητεῖτο ἀκώλυτος διάβασις ἀπὸ Βερολίνου μέχρι Βαγδάτης. Μέγα ὅμως ἐμπόδιον ἀπέδωκεν ἡ Σερβία, ἐξ οὗ καὶ ἐθεσπίσθη ἐν Βερολίῳ ἡ ἐξόντωσις τῆς Σερβίας ὡς ἀπαραίτητος

Γ.

ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΕΜΟΣ

Ἡ σύγκρουσις τῶν θρησκευτικῶν ὑπῆρξε γόνιμος πηγὴ πολέμων ἐν τῷ παρελθόντι καὶ δὲν εἶνε ἐπομένως ἀκριδὲς γὰρ θεωρεῖται ἡ βιολογικὴ ἀνάγκη ὡς ἡ μόνη πηγὴ τῶν θρησκευτικῶν λέγων ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὴν γένεσιν τῶν πολέμων ἐννοῶ ὅχι τὰ δόγματα, ἀλλὰ τὰ ἰδανικά καὶ τὰς πεποιθήσεις ἐκείνας μιᾶς φυλῆς αἱ ὁποῖαι διαμορφοῦν τὰς σκέψεις, τὰ συναισθήματα καὶ τὴν διαγωγὴν. Ἐξ ἀρχαίων χρόνων αἱ θεότητες τῶν φυλῶν συμμετεῖχον τῶν πολέμων καὶ τοῦτο ἴτε ἀφορμὴ γὰρ διαπράττωνται αἱ φρικτωδέστεραι τῶν ἀπανθρωπιῶν λόγῳ θρησκευτικοῦ καθήκοντος, ἀφοῦ οἱ ἐχθροὶ ἐλάτρευον θεοὺς ἄλλοτρίους. Εἰς τὸν ΙΖ' αἰῶνα ἡ Ἀγγλίαι ἐσπαράσσετο ὑπὸ ἐμφυλίων πολέμων προκληθέντων ἐκ τῆς θρησκευτικῆς διαμάχης μεταξὺ πουριτανῶν καὶ καθολικῶν. Τὸ κήρυγμα τοῦ προτεσταντισμοῦ ἐν τῇ Βορείῳ Εὐρώπῃ προκάλεσε τοὺς πολέμους τῶν οὐγενότων ἐν Γαλλίᾳ. τοὺς πολέμους περὶ ἰδρύσεως Ὀλλανδικῆς Δημοκρατίας καὶ τὸν τριακονταετῆ πόλεμον ὁ ὁποῖος διήρκεσεν ἀπὸ τοῦ 1618 μέχρι τοῦ 1648 καὶ κατὰ τὸν ὁποῖον τὰ δύο τρίτα τῶν γερμανῶν ἐξωλοθρεύθησαν, ἢ δὲ Γερμανία κατέστη τὸ παίγιον τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας καὶ τοῦ βασιλέως τῆς Σουηδίας. Ἐκτοτε οἱ γερμανοὶ κατέστησαν ἀπόφασιν τῶν ἀκλόνητον γὰρ κατορθώσουν τὴν γερμανικὴν ἐνότητά ἐκδικούμενοι κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῶν. Τὸ πολεμικὸν μένος ἐρριζώθη πλέον εἰς τὴν γερμανικὴν ψυχὴν.

Οἱ πόλεμοι μεταξὺ Σταυροῦ καὶ Ἡμισελήνου ἤρχισαν ἅμα οἱ ἄραδες προσήλυτοι τοῦ Μωάμεθ προσέδαλον τὸ Βυζαντινὸν Κράτος. Ἐξηκολούθησαν καθ' ὅλον τὸν χρόνον τῆς ἐπεκτάσεως τῶν μωαμεθ-

νικῶν κατακτήσεων διὰ τῆς Ἀφρικῆς καὶ Ἰσπανίας εἰς τὰ Πυρηναῖα, τῶν Σταυροφορικῶν καὶ τῆς τουρκικῆς προελάσεως εἰς τὴν Βιέννην. Καὶ αὐτὸ τὸ εἶδος τῶν πολέμων δὲν ἐξέλιπεν ἀκόμη ἐντελῶς ἀπὸ τὴν Βαλκανικὴν Χερσόνησον. Δύναται τις δὲ γὰρ ἰσχυρισθῆ ὅτι καὶ εἰς τοὺς πολέμους τοῦ Σουδάν, τῆς Ἀλγερίας, τῆς Τυνιδος, τοῦ Μορόκκου καὶ τῆς Τριπολίτιδος ὑπολαμβάνει σύγκρουσις μεταξὺ τοῦ δυτικοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς μωαμεθνικῆς ἠθικολογίας. Καίτοι μεταξὺ τῶν λαῶν τῆς Δύσεως δὲν εἶνε πλέον δυνατόν γὰρ ἐκραγῆ πόλεμος συνέπεια διαφορᾶς θρησκευτικῆς πεποιθήσεως οὐχ ἦττον αἱ μεταξὺ τῶν σχέσεις οὐκ ὀλίγον ἐπηρεάσθησαν ἀπὸ τὴν σύγκρουσιν μεταξὺ Χριστιανισμοῦ καὶ Μωαμεθνισμοῦ ἐν τῇ Ἀνατολῇ.

Κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς Ῥωμικῆς Ἀυτοκρατορίας ὑπῆρχον τέσσαρες μεγάλαι θρησκείαι ἀλληλοσυγκρουόμεναι, ἐκάστη τῶν ὁποίων εἶχε ὀρισμένην στάσιν ἀπέναντι τῆς ὁρμῆς τῶν πολέμων.

Αἱ τέσσαρες αὗται θρησκείαι ἦσαν ὁ Χριστιανισμὸς, ὁ Μωαμεθνισμὸς, ὁ Μιθραϊσμὸς καὶ ὁ Ὀδινισμὸς. Τὰ δόγματα τοῦ Μιθραϊσμοῦ ἀπέρρεον ἀπὸ τὸ κήρυγμα τοῦ Ζοροάστρου ὅτι θελαδὴ τὸ Σύμπαν εἶνε πάλη, μεταξὺ κακοῦ καὶ καλοῦ καὶ ὅτι τὸ καλὸν εἶνε ἰσχυρότερον. Ὁ Μωαμεθνισμὸς καὶ ὁ Μιθραϊσμὸς ἐδίδασκον ὅτι ὁ πόλεμος εἶνε μέσον πρὸς ἐπιδίωξιν τελικοῦ σκοποῦ. Ἀλλ' ὁ Ὀδινισμὸς ἐκήρυσσεν ὅτι ὁ πόλεμος εἶνε αὐτὸς ἐπιδιωκτὸς ὡς τελικὸς σκοπὸς διὰ τὴν ἡδονὴν τοῦ πολέμου καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ ἀγαθὰ. Ὁ Παράδεισος τῶν ὀδινιστῶν, ἢ Βαλχάλλα, εἶνε τόπος μακάριων ἀρτι πεσόντων ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης.

Ἡ ἀπόλαυσις των συνίσταται εἰς τὸ νὰ τρώγουν δι' ὅλης τῆς ἡμέρας τὸ κρέας τοῦ οὐρανίου χοίρου καὶ νὰ πίνουν τὸ γάλα τοῦ οὐρανίου τράγου. Πρὸς τὸ ἑσπέρας δάμνονται ὑπὸ γλυκέος ὕπνου εἰσάγοντες αὐτοὺν εἰς ἄλλην πραγματικότητα συνισταμένης εἰς μέγα πεδίον μάχης ἐνθα πολεμοῦν διηνεκῶς μέχρις οὗ τὰ σώματά των κατατέμνονται εἰς ἀπειρα τεμάχια. Ἐὖν αὐτῶν τὰ τεμάχια συναρμολογοῦνται αὐτομάτως, ἢ πρόσθεν πραγματικότης ἐπανέρχεται, καὶ ἐπαναλαμβάνεται ἡ αὐτὴ ἱστορία τῆς προηγούμενης ἡμέρας καὶ οὕτω καθεξῆς εἰς κίῳνας κίῳνων. Καίτοι ὁ Μάξ Μύλλερ ἀντικρούει τὸν ἰσχυρισμὸν ὅτι ὑπῆρξε πρόσωπον ἰδρυσάν τὸν Ὀδινισμόν, καὶ ἡ γνώμη τοῦ ἐπὶ πολλὸν χρόνον ὑπερίσχυεν, ἤδη ἡ νεωτέρα ἐρευνα δεικνύει ὅτι εἶνε μεγάλη πιθανότης ὅτι ὁρισμένον πρόσωπον, ὁ Ὀδίν, ὑπῆρξεν ἰδρυτῆς τῆς θρησκείας ταύτης, ὅπως ὁ Μωάμεθ ὑπῆρξεν ἰδρυτῆς τοῦ Μωα-

μεθανισμού, καὶ ὅτι ὁ Ὀδίν τὴν ἐπενόησε διὰ νὰ ἐμπνέη ἀκάθεκτον πολεμικὸν μένος εἰς τοὺς ἀκολουθοῦντας αὐτόν. Ὁ Ὀδινισμὸς ἐπὶ αἰῶνας ἐτέλει εἰς σύγκρουσιν μετὸν Χριστιανισμόν καὶ ἡ πάλη διεξήγετο ὄχι μόνον εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων. Ἰδίως τοῦτο εἰκονίζεται διὰ τῆς ὥρας παραδόσεως τοῦ Νιάλ τῆς Ἰσλανδίας. Τὸ νιάλιον ἔπος ἀποτελεῖ ἀριστούργημα τῆς Σκανδιναυικῆς φιλολογίας καὶ ἀφηγεῖται τὸν ἥρωισμόν τοῦ Νιάλ ὅστις προσηλυτισθεὶς εἰς τὸν Χριστιανισμόν ἀπὸ τοῦ Ὀδινισμού καὶ εὐρεθεὶς ἐνώπιον τραγικοῦ διλήμματος μεταξὺ Χριστοῦ καὶ Ὀδίν ἐξέλεξε τὸ χριστιανικὸν ἰδεώδες τῆς εἰρήνης καὶ ἐδέχθη νὰ κατῆ ζῶν μεθ' ὅλης τῆς οἰκογενείας του. Τὸ ἔπος εἶτα ἀφηγεῖται πῶς οὐρανία μουσικὴ ἠκούσθη ἐνδοθεν τῶν ἀψύχων, ἀλλ' ἀνεπάφρων σωματίων των, ἅτινα δὲν ἐκάησαν.

Δ΄.

ΑΙΜΟΧΑΡΗΣ ΜΑΚΑΡΙΟΤΗΣ

Καθ' ὅλον τὸν μεσαιῶνα ὁ Χριστιανισμὸς ἐπάλαξε κατὰ τῆς αἰμοχαροῦς θρησκείας τοῦ Ὀδίν. Ἡ Ἐκκλησία εἰς τοὺς πρώτους χρόνους τῆς ἡτο ἴσθενερά προστάτις τοῦ ἰδεώδους τῆς εἰρήνης, ἀλλ' ὁ Ὀδινισμὸς ἦτο φοβερὸς ἐχθρὸς τῆς. Ἐν τούτοις ἡ Ἐκκλησία ἐπεκράτησε μέχρι τινὸς διότι καίτοι ἠναγκάσθη νὰ συνθηκολογήσῃ μετὸν Ὀδινισμόν δεχομένη τὴν πολεμικὴν ἰδεολογίαν του, οὐχ ἦττον ἐξηστράλυσεν ὁρισμένα κέρδη ὑπὲρ τοῦ ἀνθρωπισμοῦ. Παραδείγματός χάριν ἡ Ἐκκλησία ἐπέτυχεν ἵνα αἱ γυναῖκες καὶ οἱ γεωργοὶ θεωρηθοῦν ἀπαραδέξαστα πρόσωπα ἐν πολέμῳ, προσέτι ἐπισπίσθη ὅτι δὲν ἐπιτρέπονται ἐχθροπραξίαι εἰς ὁρισμένας ἡμέρας τοῦ ἔτους. Αἱ ἐξηρημένα: ἀπὸ τοῦ

πολέμου ἡμέραι αὗται κατ' ἀρχὰς ἦσαν ὀλίγαι, ἀλλὰ βαθμηδὸν ἤρξανεν ὁ ἀριθμὸς των μέχρις οὗ μόνον εἰς ἐξήκοντα ἡμέρας τοῦ ἔτους ἐπετρέπετο πόλεμος. Κατόπιν προέκυψεν ἡ πολιτειακὴ εἰρήνη ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀρχῆς ὅτι μόνος ὁ βασιλεὺς δικαιοῦται νὰ κηρύττῃ πόλεμον. Διὰ τοῦ πλάσματος τούτου ὁ ἀρχαῖος Ὀδινισμὸς ἔχασε τὴν ἐπιδολγὴν του καὶ διέμεινεν ἔκτοτε λανθάνων μὲν ἀλλὰ καρδοκῶν τὴν εὐκαιρίαν του. Ἐτερον κατόρθωμα τῆς Ἐκκλησίας ὑπῆρξεν ἡ γένεσις τοῦ ἱπποτισμοῦ. Ἰππότης ἐπεκράτησε νὰ λογίζεται ὁ ὑπερασπιστῆς τοῦ δικαίου, τῆς γυναικὸς, τοῦ ἐργάτου, καὶ τῆς ἀνθρωπιστικῆς ἰδεολογίας. Ὁ ἱππότης ἦτο ὁ ἰδανικὸς εὐπατρίδης, ὁ ἄψογος καὶ ἀφο-

τος ἀνὴρ. Sans peur et sans reproche.

Μεθ' ὅσα εἶπον εἶνε ἀδύνατον νὰ μὴ κλίνῃ τις εἰς τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἡ παρούσα σύγκρουσις εἶνε ἀναδίωξις τῆς πάλτης μεταξὺ Ὑδινισμοῦ καὶ Ἀνθρωπισμοῦ.

Τὸ περιώνυμον ποίημα Νιβελοῦγκεν Ἀῖθ εἶνε ὀδινικὸν ἔπος καὶ εἶνε προῖον τοῦ γερμανικοῦ πνεύματος ὅπως ἡ Ἰλιάς εἶνε προῖον τοῦ ἑλληνικοῦ. Τὸ ποίημα τῆς ἐποποιίας ταύτης εἶνε ἡ κοιλὰς τοῦ Ἰήνου, θέμα του δὲ ἡ ἔρις περὶ τῆς μοιραίας ἀποκτίσεως τοῦ θησαυροῦ ὅστις συνίστατο ἀπὸ τὰ λάφυρα καὶ τὰς λεηλασίας τῶν χωρῶν τῆς Εὐρώπης. Σημειώτεον ὅτι ἡ Γερμανία εἶνε ἐκ τῶν εὐρωπαϊκῶν χωρῶν ἡ τελευταία δεχθεῖσα τὸν Χριστιανισμόν καὶ πράγματι ἀπὸ τῆς ἀποχῆς τοῦ τριακονταετοῦς πολέμου οὐδέμια συνέδη ἐπίδρασις ἢ ὅποια νὰ ἀποκαθάρῃ τὴν γερμανικὴν μανταλιτὴ ἀπὸ τὴν ἐπιρροὴν τοῦ ἀρχαίου ὀδινισμοῦ. Τὸ χριστιανικὸν ἰδεώδες οὐδέποτε ἐρρίζωσεν ἐν Γερμανίᾳ. Ἰδῶμεν τώρα ποῖα ἱστορικὰ γεγονότα συνέδαλον ὥστε νὰ ρίζωθῃ ἡ πολεμολατρεία ἐν Πρωσίᾳ. Εἰς τὸ μέσον τῆς ὁδοῦ μεταξὺ τῶν ὁρέων τῆς Βοημίας καὶ τῆς Βαλτικῆς θάλαττης ὑπῆρχε πρὸ τεσσάρων αἰώνων ἡ κομητεία τοῦ Βρανδενδουργλαχοῦσα εἰς κάποιον πολέμαρχον Ἀλδέρτον ἐπονομαζόμενον Ἄρκτον. Ἡ τοποθεσία ἦτο ἐκτεθειμένη εἰς νομικτικούς ἐπιδρομὰς καὶ ὁ Ἀλδέρτος ἔπρεπε νὰ τὴν ὑπερασπίζῃ ἐρρωμένως. Μετ' ὀλίγον διὰ κατακτήσεων ἐπηύξησε τὴν χώραν του ἥτις βραδύτερον περιήλθεν εἰς τὴν οἰκογενεῖαν Χοενζόλερν, γενομένη ἀπὸ κομητείας Ἐκλεκτοράτου. Ἐξηκολούθει πάντοτε νὰ εἶνε χώρα πολὺ ἐκτεθειμένη εἰς ἐπιδρομὰς δι' ὃ καὶ ὁ μιλιταρισμὸς ἀνεπτύχθη ἐκεῖ περισσότερον παρά εἰς οἰονδήποτε ἄλλο γερμανικὸν Ἐκλεκτοράτον. Ἀμὰ ἔληξεν ὁ τριακονταετής πόλεμος ὁ ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας ἐθέσπισε τὸ Χοεν-

ζολερνικὸν σύστημα τῆς ἀπολυταρχικῆς διακυβερνήσεως καὶ τὸ Βρανδενδουργον κατέστη κρατικόν. Προστήρτησε τὴν Ἀνατολικὴν Πρωσίαν καὶ ὁ ἀρχηγός, ὁ μέγας Ἡκλέκτωρ, ἔλαβε τὸν τίτλον βασιλεῦς τῆς Πρωσίας, ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον διαμορφῶν τὸν μιλιταρισμὸν εἰς εἶδος πολιτικῆς θρησκείας. Εἰς τῶν πρώτων βασιλέων ἦτο ὁ πατὴρ Φρειδερίκου τοῦ Μεγάλου Φρειδερίκος Γουλιέλμος μεταξὺ τῶν ἀποφθεγγμάτων τοῦ ὁποῦ ἀναγράφεται τὸ δόγμα ὅτι «ἡ λιποταξία εἶνε ὑπαγόρευσις τοῦ Σατανᾶ. Τὰ τέκνα τοῦ Θεοῦ οὐδέποτε εἶνε δυνατόν νὰ γίνουσι ἐνοχὰ λιποταξίας». Σύμφωνα μὲ τὸ δόγμα του τοῦτο ἐμελλε νὰ τουφεκίσῃ τὸν υἱὸν του φυγόντα ἀπὸ τὴν ἀπανθρωπίαν του. Ἐδέησε νὰ ἐπειροῦν οἱ γειτνιαζόντες μονάρχαι διὰ νὰ σωθῇ ὁ νεαρὸς πρίγκιψ—ὁ μέλλον Φρειδερίκος ὁ Μέγας. Φρειδερίκος ὁ Μέγας ἀπέδη ἀντάξιον τοῦ πατρὸς του, μεγαθύνης τὴν Πρωσίαν διὰ τοῦ κυνικοῦ διαμελισμοῦ τῆς Πολωνίας, καὶ κτησάμενος ἐν Πρωσίᾳ εὐλόγηται ὁμοίαν πρὸς τὴν ἐν Γαλλίᾳ ἀποδιδόμενην εἰς τὴν Ἰωάννην Δ' Ἄρκ. Οἱ νεπολεοντικοὶ πόλεμοι καίτοι ἐττεινῶσαν τὴν Γερμανίαν συνετέλεσαν εἰς τὸ νὰ δημιουργηθῇ τὸ παρὸν στρατιωτικὸν τῆς σύστημα. Εἰς μεγαλητέραν κλίμακα βραδύτερον ὁ Βίσμארκ ἔδρασεν ὁμοίως ὡς ὁ Φρειδερίκος διεξαγαγὼν τρεῖς νικηφόρους πολέμους ἀπὸ τοῦ 1864 μέχρι τοῦ 1871. Ἐκτοτε πρωταγεῖ ἐν Γερμανίᾳ πνευματικὸν τοῦ ὁποῦ ὁ καταλληλότερος χαρακτηρισμὸς εἶνε Ναπολεοντικὴ πίστις. Εἶνε νέα θρησκεία πολεμοχαρῆς. Ὁ Νίτσε, ὁ Ρόμελν, ὁ Τράιτσκε ὁ Βερνάρδι εἶνε οἱ ἀπόστολοι τῆς καὶ συνετέλεσαν τῆς. Ὡς σύμβολον πίστεως ἔχει τὰ ἑξῆς ὀκτὼ ἄρθρα.

1. Ἐθνικὴ ὀργάνωσις καὶ στρατιωτικὴ παρασκευή. 2. Κερδοσκοπία διὰ τῆς μεθό-

δου τῶν πολέμων. 3. Ἀδικηφορία πρὸς τὰ αἰσθητά τῶν ἄλλων λαῶν. 4. Προσβολή κατὰ γείτονος ἐν ἐπικλήρῳ στιγμῇ. 5. Δὲν ὑπάρχει διεθνὴς ἠθική. 6. Δὲν ὑπάρχει τι ὑπέρτερον τοῦ Κράτους. 7. Τὸ Κράτος δὲν

ὑποχρεοῦται νὰ ἐνδιαφέρεται δι' ἄλλο τι εἰμὴ διὰ τὴν μεγέθυνσίν του. 8. Ὑπέρτατον καθήκον τοῦ ἀτόμου εἶνε ἡ τυφλὴ ὑπακοή εἰς τὸ Κράτος.

Ε΄.

ΤΟ ΣΥΜΒΟΛΟΝ ΤΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ ΤΟΥ ΝΑΠΟΛΕΟΝΤΙΣΜΟΥ

Ἀπὸ ἐνὸς αἰῶνος, εἰδικώτερον ὅμως ἀπὸ μιᾶς πεντηκονταετίας πρυτανεύει ἐν Γερμανίᾳ τὸ πνεῦμα τοῦτο τὸ προσλαβὸν ὅλας τὰς διαστάσεις θρησκείας-θρησκείας ἢ ὅποια ἀναμιμνήσκει τὸν ἀρχαῖον Ὀδινισμόν. Εἶνε Νεο-Ὀδινισμὸς ὅστις καταλληλότητα δύναται νὰ ὀνομασθῇ Ναπολεοντισμὸς μὲ τοὺς προφήτας του, μὲ τοὺς ἀποστόλους του καὶ μὲ τὸ γνωστόν σύμβολον πίστεως τὸ ἀτενίζον εἰς παγκόσμιον γερμανικὸν κράτος καὶ παγκόσμιον γερμανικὴν θρησκείαν. Κοσμοθρησκευτικὸν πείραμα δὲν εἶχε γίνῃ ἄλλο ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως ἢ ὡς ἀρχηγέλιον τοῦ Ναπολεοντισμοῦ εἶνε Ζῆν ἐπικικδύκως καὶ τὸ «Ἠκούσατε ὅτι ἐλέχθη τοῖς ἀρχαίοις, μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί, ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, μακάριοι οἱ πολεμοποιοί, ὅτι αὐτοὶ ἐξουσιάζουσιν τὴν γῆν καὶ εἰσελεύσονται εἰς Βαβυλῶνα».

Πανταχοῦ ἡ πάλη μεταξὺ Χριστοῦ καὶ Ναπολέοντος περὶ κατακτῆσεως τῆς διανοίας τοῦ ἀνθρωπίνου Γένους εἶνε τὸ σημαντικώτερον γεγονός τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος. Ἀλλὰ μόνον ἐν Γερμανίᾳ ὁ Ναπολεοντισμὸς ἔλαβεν ὀριστικὴν διαμόρφωσιν. Ἐν τῇ γερμανικῇ ἰδεολογίᾳ ἡ Κορσικὴ ἐνίκησε τὴν Γαλιλαίαν. Ὁ Ναπολεοντισμὸς ἔχει τοῦτο τὸ γνώρισμα, ὅτι ὁ ναπολεοντιστὴς ἐπιζητεῖ νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν θέλησίν του εἰς τοὺς ἄλλους. Εἶνε δὲ ὁ ναπολεοντισμὸς ὡς πρὸς τὰ ἰδανικά του αὐτόχρημα Νεο-Ὀδινισμὸς. Ὅπως εἰς τὰ τέλη τῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας συνεχροῦετο ὁ Ἀγ-

θρωπισμὸς μὲ τὸν Ὀδινισμόν ὄχι μόνον εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων, οὕτω καὶ σήμερον. Ἡ δὲ πάλη εἶνε περὶ ἀποδείξεως ὅτι ὑπάρχει ἔθνικὴ ἠθική ὅτι ὑπάρχει ἠθική εἰς τὰς διεθνεῖς σχέσεις ὅτι ὑπάρχουν νόμοι ὑπέρτεροι τῶν νόμων τοῦ Κράτους. Τὴν ὀδινικὴν ἰδεολογίαν δύναται νὰ ἐξικονίσῃ ὁ ἐξῆς ἀναλογισμὸς. Εἰς οὐδεμίαν ἄλλην χώραν τοῦ κόσμου πλὴν τῆς Γερμανίας δύναται ποτὲ ἀξιωματικὸς νὰ ἀξιῶσθαι νὰ τοῦ κάμῃ τόπον νὰ περάσῃ κυρία τις, ἢ οἰαδήποτε γυνή. Ἡ μᾶλλον εἰς οὐδεμίαν ἄλλην χώραν οἰαδήποτε γυνή φαντάζεται τοιαύτην ἀξίωσιν ἀξιωματικοῦ. Ἐν Γερμανίᾳ ὅμως ὁ ἀξιωματικὸς εἶνε σεπτὸν πρόσωπον. Γερμανὸς ἢ ὁ υἱὸς ἐφονεύθη εἰς μάχην φρεῖ τὴν μᾶλλον χαρμόσυνον ἐνδυμασίαν τῆς καὶ δέχεται συγχαρητήρια. Τὴν ἰδεολογίαν ταύτην τὴν ἀπεδέχθη δυστυχῶς ὁ πρωσσικὸς λαὸς καὶ ἐπὶ τούτου εἶνε ὑπεύθυνος διὰ τὴν τοιαύτην δεισιδαιμονίαν περὶ τῆς πανιερότητος τοῦ Κράτους. Τὸ ὑπτον ἀγαθὸν τοῦ Γερμανοῦ εἶνε νὰ λάβῃ den Heldentot Sterben. Εἶνε ὅμως μωρὸν νὰ λέγῃ τις ὅτι δὲν ὑπάρχει ἠθική εἰς τὰς διεθνεῖς σχέσεις. Ἀνεξαρτήτως τῆς συλλήψεως περὶ Θεοῦ καὶ Ἀνθρωπότητος, συλλήψεως τὴν ὅποιαν ἔλκει οἱ διανοούμενοι εὐλαδοῦνται, τὸ γεγονός αὐτὸ ὅτι ὑπάρχουν ἄλλα ἔθνη δὲν δύναται παρὰ νὰ φέρῃ ἐπὶ τέλους μοιραίαν τιμωρίαν εἰς τὸ ἔθνος ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἀρνεῖται νὰ παραδεχθῇ ὅτι ἔχει κα-

θήκοντα πρὸς τοὺς ἄλλους. Καίτοι πόλεμοι ἐνεκὶ διαφορᾶς θρησκείας εἶνε ἀδύνατον νὰ συμβῶν σήμερον, ἐν τούτοις ὁ Νεπολεοντισμὸς ἐπιζῆ πάντων τῶν τοιούτων πολέμων καὶ ἔχει τὸ Βερολίνον ὡς Μέκκην του καὶ τὸν Γουλιέλμον ὡς μέγαν ἱεροφάντην του. Ἐχει ὀπκδοὺς πανταχοῦ, ἀλλ' εἶνε διαστροφῆ τῶν ἐνστίκτων τὰ ὅποια εἶνε οὐσιώδη εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν. Ἡ ἐπικρατοῦσα χρήσις τῆς λέξεως ἀρρενωπότης τόσον πολὺ κατὰ τὰς τῶν συμμοῦ εἶνε ἀπήχησις τῆς ὀδινιστικῆς ἰδεολογίας. Ὁ μῦθος περὶ τῶν ἐρώτων τῆς Ἀφροδίτης καὶ τοῦ Ἄρεως περιέχει κοινωνιολογικὴν ἀλήθειαν. Ἄν ἡ ἀρρενωπότης εἶνε ἀρετὴ δικτὶ γυνὴ ἀρρενωπὸς εἶνε ἔκτρωμα; Ἀλλὰ καὶ ἀνὴρ ἀποκλειστικῶς ἀρρενωπός, οὐδαμῶς δὲ γλυκύς, εἶνε ἔκτρωμα. Προκειμένου περὶ παγκοσμίου θρησκείας μόνῃ ἀρμόζουσα καὶ συμφέρουσα εἶνε ἡ Εἰρηνολατρεία. Ἀντικρούουν ὅμως τινὲς λέγοντες ὅτι νὰ μὲν ἡ Εἰρηνολατρεία ἀρμόζει εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ συμφέρει, ἀλλὰ ἡ Πολεμολατρεία κατισχύει. Εἶνε ἀραγε ἀληθὲς ὅτι κατισχύει; Ἄς τὸ ἐρευνήσωμεν. Πολεμολατρεία ἢ Εἰρηνολατρεία προώριστα νὰ ἐπικρατήσῃ; Ὅλοι αἱ ἐνδείξεις τείνουσι νὰ καθιερώσων τὴν πεποιθῆσιν ὅτι ἡ Πολεμολατρεία ἐγκταλείπεται. Κατὰ τὴν τελευταίαν πεντηκονταετίαν κατὰ τὴν ὁποίαν τόσον κολοσιτικῆς διαστάσεις ἔλαβεν ἡ πολεμικὴ ἰδέα διὰ τῶν ἀκαμάτων, μεγαλοφυῶν καὶ ἀνευδότην προσπαθειῶν τῆς Γερμανίας, ἐκραταιώθησεν παραλλήλως ἰσχυρότατα ἐπιδράσεις ἀντιστρατευόμεναι πρὸς τὴν πολεμικὴν ἰδέαν καὶ ἐξυπηρετοῦσαι τὴν εἰ-

ρηρικὴν ἰδέαν. Ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον λόγῳ τῆς ἀλληλεγγύης τῶν λαῶν περισσότεροι ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος γίνονται οἱ ἔχοντες συμφέρον νὰ ἐπικρατῇ εἰρήνη. Τὸ μητρικὸν ὀρμέφυτον εἶνε ὀριστικῶς κατὰ τῆς πολεμικῆς ἰδέας. Ἐὰν ἐπρόκειτο περὶ τοῦ μητρικοῦ ὀρμέφυτου ὡς ἀπλῶς γυναικείου αἰσθήματος ἦ ἐπρεπε νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ἡ παῦσις τῶν πολέμων ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν αὔξησιν τῆς πολιτικῆς ἐπιρροῆς τῶν γυναικῶν. Ἀλλὰ τὸ μητρικὸν ὀρμέφυτον δὲν εἶνε μόνον γυναικεῖον αἰσθημα. Εἶνε προσέτι καὶ ἀνδρικὸν διότι οἱ ἀνδρες εἶνε υἱοὶ γυναικῶν καὶ κληρονομοῦν γυναικεῖα αἰσθηματα. Καθόσον ὁ πολιτισμὸς προβαίνει, ὁ πατήρ ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἀναπτύσσει αἰσθηματα στοργῆς διὰ τὰ τέκνα του ὅμοια μὲ τὰ τῆς μητρὸς. Ἐνεκὶ κοινωνιολογικῶν συνθηκῶν, ἀπὸ μιᾶς πεντηκονταετίας ὀλιγώτερα βρέφη γεννῶνται καὶ ὀλιγώτεροι θάνατοι συμβαίνουσι. Ἡ μακροβιότης γῆθησεν. Ἡ ζωὴ τοῦ ἀτόμου προσκτάται μείζονα ἀξίαν ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος, καὶ ἡ ἀνθρωπίνη ψυχὴ ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἀπυροπιάζεται τὸν πόλεμον. Ἐπειτα ἡ ἐκπαίδευσις καὶ αἱ τάσεις τῆς ἐπιστήμης εἶνε ψηλαφητῶς πρὸς τὴν εἰρήνην. Καὶ αἱ περὶ πολέμου συλλήψεις ὡς πηγῆς ἡρωϊσμοῦ μετὰλλοιοῦνται ἄρδην καθόσον καθίσταται πρόδηλον ὅτι ὁ ἥρωϊς εἶχεν ἡρωϊκὴν φύσιν πρὶν ἐκραγῆ ὁ πόλεμος, ὅτι εἶνε μωρία νὰ ἐξολοθρευῶνται αἱ ἡρωϊκαὶ φύσεις, καὶ ὅτι τοὺς ἡρωϊκὰς δύναται ν' ἀναδείξῃ καὶ ἡ εἰρήνη. Διότι δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ αἵματοκυλίετα ὁ κόσμος διὰ νὰ ἀναδειχθῇ ὁ ἥρωϊς. Ὡς λέγει τόσον ἐπαγωγῶς ὁ Boileau, Quelques vains lauriers que promette la guerre On peut être héros sans ravager la terre.

F'

ΤΙ ΕΣΤΙΝ ΕΘΝΟΣ

Ἡ σύγκρουσις ἢ προερχομένη ἀπὸ τὸν ἀνταγωνισμὸν τῶν ἐθνικοτήτων εἶνε πηγὴ πολέμων γόνιμος ὅσον καὶ ἡ πηγὴ ἢ ἐκ τῆς βιολογικῆς ἀνάγκης τῶν λαῶν καὶ ἐπίσης,

ὅσον καὶ ἡ πηγὴ ἢ ἐκ θρησκευτικῶν ἀνταγωνισμῶν. Πρέπει ὅμως νὰ εὐρωμεν τὴν καθυαυτὸ οὐσίαν τοῦ ἐθνικοῦ αἰσθήματος. Πρῶτον εἶνε τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς ἐθνικῆς ἐνό-

τητος; Πολλοί κοινωνιολόγοι τῆς σχολῆς τοῦ πολωνοῦ Μαξέφσκυ λέγουν ὅτι μόνη ἢ γλῶσσα εἶνε τὸ ἐθνικὸν χαρακτηριστικὸν διότι ἢ γλῶσσα εἶνε τὸ μέσον τῆς πνευματικῆς συναφείας μετὰ τῶν μονάδων τοῦ ἔθνους. Ἄλλοι κοινωνιολόγοι, ἰδίως τῆς σχολῆς τοῦ Γίλμπερτ Σπέιτερ, λογικῶς ἰσχυρίζονται ὅτι δὲν πρέπει νὰ λάθωμεν ὑπ' ὄψιν τὸ μέσον τῆς πνευματικῆς συναφείας ἀλλὰ τὸ περιεχόμενον αὐτῆς. Εἰς τὸ Βέλγιον ὑπάρχουν τρεῖς ἐθνικαὶ γλῶσσαι, ἢ γαλλικὴ, ἢ φλαμανδικὴ καὶ ἢ γερμανοφλαμανδικὴ. Μολαταῦτα τὸ Βέλγιον εἶνε ἐθνικῆ ἐνότης. Τὸ αὐτὸ ῥητέον καὶ περὶ τῆς Ἑλλάδος, ἔνθα ἐθνικαὶ γλῶσσαι εἶνε ἢ γαλλικὴ, ἢ γερμανικὴ καὶ ἢ ἰταλικὴ. Ἡ γλῶσσα μολαταῦτα εἶνε σπουδαῖος παράγων ἐνότητος. Οἱ γερμανόφωνοι ἔλθετοὶ συμπαθοῦν μετὰ τὴν Γερμανίαν, οἱ δὲ γαλλόφωνοι μετὰ τὴν Γαλλίαν. Ὅχι λοιπὸν κυρίως τὸ κοινὸν μέσον, ἀλλὰ κυρίως τὸ κοινὸν περιεχόμενον τῆς διανοήσεως, τουτέστιν οἱ κοινοὶ πόθοι, τὰ κοινὰ συναισθήματα, οἱ κοινοὶ θρίαμβοι, αἱ κοινὰ συμφορὰ καὶ βεβαίως ἢ κοινὴ γλῶσσα. Τὰ Βαλκανικὰ φύλα ἐξελιχθησαν εἰς ἐθνικὰς ἐνότητες διὰ τριῶν φάσεων. Πρῶτον διὰ τῆς διέψεως πρὸς τὴν ἐκπίδυσιν. Δεύτερον διὰ τῆς διαδόσεως τῶν γραμμάτων καὶ τρίτον διὰ τῆς ἀποκτήσεως κοινοῦ περιεχομένου διανοήσεως. Συμπαιρῶμεν λοιπὸν ὅτι ἢ ἐθνικότης δημιουργεῖται συνεπεὶς ἀποκτήσεως κοινοῦ περιεχομένου διανοήσεως ἐμπνέοντος κοινὰ συναισθήματα. Κατὰ συνέπειαν ἕκαστος ἀνήκει εἰς τὴν ἐθνικότητα ἐκείνην εἰς τὴν ὁποίαν διὰ τοῦ περιεχομένου τῆς διανοήσεως αὐτοῦ τάσσει ἑαυτόν. Ἀπομένει νὰ ἐξετάσωμεν τὴν σχέσιν τοῦ ἐθνικοῦ αἰσθήματος μετὰ τὸν πόλεμον. Ἡ σχέση αὕτη ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸν ὄχθρον τῆς ἐντάσεως τοῦ ἐθνικοῦ αἰσθήματος. Ἄλλης ἐντάσεως εἶνε

τὸ ἐθνικὸν αἰσθημα τοῦ πολωνοῦ καὶ ἄλλο τὸ τοῦ ρώσου ἢ ἄγγλου. Ἄλλο τοῦ γερμανοῦ, τοῦ ἰταλοῦ, τοῦ σέρβου, τοῦ ἑλληνοῦ. Τὸ ῥωστικὸν ἐθνικὸν αἰσθημα εἶνε ἄμοιρον τοῦ τόπου ἐκείνου τῆς πικρίας ὅστις χαρακτηρίζει τὸ πολωνικόν, διότι ἢ ῥωσσία δὲν ἔχει ἀναμνήσεις δουλείας, καὶ τὸ ἐθνικὸν τῆς αἰσθημα τονίζεται μόνον ὑπὸ ὑπερηφανείας. Ἄλλοτε τὸ ἐθνικὸν αἰσθημα ἔχει καὶ τὸν τόνον τῆς πικρίας καὶ τὸν τόνον τῆς ὑπερηφανείας. Τοῦτο συμβαίνει εἰς ἔθνη τὰ ὁποῖα ἀναλογίζονται «περασμένα μεγαλεῖα» ἀνακτιθέντα εἴτε μερικῶς εἴτε ὀλικῶς. Τοιοῦτον εἶνε τὸ αἰσθημα τῆς ἐλληνικῆς ἐθνικότητος, τῆς ἰταλικῆς, τῆς γερμανικῆς, τῆς σερβικῆς. (1) Ἐθνισμὸς ὑπόκειται εἰς σύγκρουσιν μετὰ τὸν ἱμπεριαλισμὸν, καὶ ἢ σύγκρουσις αὕτη εἶνε πηγὴ πολέμων. Ἄν ἢ ἐθνότης εἶνε μικρά, αὕτη ἔχει τὰς συμπαθείας τοῦ κόσμου. Παράδειγμα ἢ Ἑλλάς τῷ 1821. Ὄστε εἶνε τὸ σεβαστὸν ἢ ἐθνικὴ συνείδησις. Βεβαίως ἢ ἐθνικοφροσύνη εἶνε εὐγενής. Ἄλλ' ὑπάρχει καὶ ἀγενής ἐθνικοφροσύνη. Ὁ Ματζίνης λέγει ὅτι ἢ Ἀνθρωπότης εἶνε ἀχανὴς στρατὸς βεδίζων πρὸς κατάκτησιν τοῦ ἀγνώστου καὶ ὅτι αἱ ἐθνότητες εἶνε αἱ διαφοροὶ μεραρχίαι καὶ τὰ συντάγματα. Εἰς τὰς πρὸς τὸν ἰταλικὸν λαὸν παραινέσεις του λέγει. «Μὴ ἀπκρνήσαι τὴν ἀλληλεγγύην τοῦ ἔθνους σου μετὰ τὰ ἄλλα ἔθνη. Ἐνθυμοῦ ὅτι ὁ ἀποθνήσκων ὑπὲρ τῆς Ἀνθρωπότητος διεκδικεῖ καὶ τὴν ὑπόστασιν τῆς πατρίδος του». Αὕτη εἶνε ἐθνικοφροσύνη ἀναμφιδόλως εὐγενής διότι εἶνε σύλληψις παγκοσμίου ὁμοσπονδίας πολιτειῶν ἐπὶ τῆ βάσει τῆς ἐθνότητος. Πολὺ γνωστοτέρως ὁμοως εἶνε δυστυχῶς ἢ ἀγενής ἐθνικοφροσύνη, τὴν ὁποίαν χαρακτηρίζει ὁ περιέργος πόθος τοῦ νὰ ἐξασφαλίσῃ ἐλευθερίαν, ἀκαρχιότητα, κυριαρχίαν, εἰρήνην μόνον δι'

έκυτήν — ιδεώδες, έννοεΐται, άπραγματοποίητον. Ἡ άγενής έθνικοφροσύνη έπιπολάζει πανταχοῦ καὶ εΐνε πηγὴ πολέμων.

Οί θιασῶται τῆς εὐγενοῦς έθνικοφροσύνης καὶ τῆς παγκοσμίου όμοσπονδίας έθνοτήτων εύρίσκουν άντιμέτωπον έν γεγονός στερεόν ὡς τεΐχος. Ἐδ γεγονός αυτό εΐνε ἡ πανταχοῦ τοῦ κόσμου τάσις εΐς τὸ νά συσπειροῦνται αὐ έθνοτήτες εΐς μίαν αὐτοκρατορίαν. Έντεῦθεν εΐνε "επάναγκες νά έρευνήσωμεν τὴν φύσιν τοῦ πράγματος ὅπως καλεΐται αὐτοκρατορία, τὴν φύσιν δηλαδὴ τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ. Πολλοί κοινωνιολόγοι άποφαίνονται ὅτι πᾶσα αὐτοκρατορία εΐνε προέκτασις μιᾶς πόλεως. Γενικῶς εΐπεΐν αυτό εΐνε αληθές καὶ ἴσως αὐ μόνον εΐσαιρέσεις εΐνε ἡ Γερμανία καὶ ἡ Αὐστρία εκάστη τῶν ὁποίων εΐνε προέκτασις μιᾶς οίκογενείας. Ἡ Γερμανικὴ Αὐτοκρατορία εΐνε προέκτασις τῆς οίκογενείας Χοενζόλερν καὶ ἡ Αὐστριακὴ Αὐτοκρατορία εΐνε προέκτασις τῆς οίκογενείας Ἀψβούργ. Χωρὶς τῶν εΐσαιρέσεων τούτων, έχομεν έν τῇ ἱστορίᾳ τὰς αὐτοκρατορίας αἰτινας ὑπῆρξαν προεκτάσεις μιᾶς πόλεως. Έχομεν τὴν Αὐτοκρατορίαν τῶν Ἀθηνῶν, τῆς Τύρου, τῆς Σιδῶνος, τῆς Καρχηδόνος καὶ τῆς Ρώμης. Τὸ αυτό δύναται νά λεχθῆ περὶ τοῦ Λονδίνου καὶ τῶν Παρισίων, ἀλλὰ

δέν δύναται νά λεχθῆ περὶ τοῦ Βερολίνου καὶ τῆς Βιέννης. Ὁ κοινωνιολόγος Γκέδς δΐδει τὸν όρισμόν τῆς αὐτοκρατορίας λέγων ὅτι Αὐτοκρατορία εΐσι περιφέρεια τὴν ὁποίαν εκμεταλλεύεται μία πόλις. Τὸ αληθές ὅμως εΐνε ὅτι κτίζει ἐπὶ ἄμμου πᾶς ὅστις κτίζει ἐπὶ εκμεταλλεύσεως. Ἐπὶ βράχου κτίζει μόνον ὅστις κτίζει ἐπὶ ένός ιδεώδους. Ἡ Ρώμη έμεγαλουργῆσε διότι εκέκτητο έν ιδεώδες—τὸ Ῥωμαϊκόν Δίκαιον. Δέν εΐνε αληθές ὅτι οί στρατοὶ τῆς ἦσαν ἡ ἰσχὺς τῆς. Ἰσχὺς τῆς ἦσαν αὐ εκδουλεύσεις τὰς ὁποίας παρέσχεν εΐς τὰς έθνοτήτας αἰτινας τὴν άπετέλουν. Καὶ θά εκυριάρχει τοῦ κόσμου αν δέν τὴν διέλυσον οί έσωτερικοὶ εκθροὶ τῆς, ἡ γαιοκτημοσύνη άφ' ένός εκ ἧς προέκυψαν τὰ latifundia καὶ ἡ πολιτικὴ συγκέντρωσις τῶν εκουσιῶν άφ' έτέρου εκ τῆς ὁποίας προεκλήθη ἡ ανάπτυξις αναξαρτήτου τοπικοῦ δημοσίου φρονήματος. Ὁ Ῥωμαϊκός στρατός οὐδέποτε ὑπερέδη τέταρτον εκατομμυρίου κίλοι ἡ Ῥωμαϊκὴ Αὐτοκρατορία εκτεΐνεται άπό τοῦς ποταμοῦς τῆς Σικωτίας εΐς τὰ δάση τῆς Γερμανίας καὶ άπό τὰς πεδιάδας τῆς Ῥωσσίας, διὰ τῆς Ἀσίας μέχρι τῶν ακτῶν τοῦ Ἀτλαντικοῦ. Τὰ έργα τῆς εΐρήνης εκμεγάλυναν τὴν Ῥώμην, ὅχι τὰ έργα τοῦ πολέμου.

Ζ.

ΔΥΟ ΕΙΔΩΝ ΕΘΝΙΚΟΦΡΟΣΥΝΗ

Ἐκ τῆς τέφρας τοῦ Ῥωμαϊκοῦ Κράτους άνέθοσαν αὐ σημερινὰ αὐτοκρατορία. Ὅλα αὐ Μεγάλα Δυνάμεις εΐνε θυγατέρες καὶ μιμήτριαι τῆς Ῥώμης. Ἀμεσώτερον ἡ Ῥωσία εκεπορεύθη άπό τὴν Κωνσταντινούπολιν. Έχει άραγε τὸ γεγονός τούτο σημεσίαν διὰ τὴν εκέλιξιν τοῦ κόσμου; Ἡρέπει άραγε νά συμπεράνωμεν ὅτι ὁ αὐτοκρατορισμός εΐνε

στοιχείον οὐσιῶδες διὰ τὴν εκέλιξιν τῆς Ἀνθρωπότητος ὅσον καὶ ὁ έθνισμός; Αυτό εΐνε θέμα χρήζον ἰδιαιτέρως εκρεύνης. Ὅτι αὐμέτως ενδιαφέρει ἡμᾶς εΐνε τὸ γεγονός ὅτι ὁ ἱμπεριαλισμός άποτελεῖ γόνιμον πηγὴν πολέμων. Ἐστარες κατηγορία πολέμων πηγάζουν άπό τὸν ἱμπεριαλισμόν. Οί μεθορικοὶ πόλεμοι, οί εκ συγκρούσεως αὐτοκρα-

τορίας με ἐλεύθερον ἔθνος, οἱ συναπειρᾷ ἐξέγερσως ὑποδούλου ἔθνους καὶ οἱ ἐκ συγκρούσεως αὐτοκρατορίας με αὐτοκρατορίαν.

Οἱ πόλεμοι τῆς Ἀγγλίας, τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἰταλίας ἐν Ἀφρικῇ καὶ Ἰνδία ἀνήκουν εἰς τὴν πρώτην κατηγορίαν. Ἡ ἐλληνικὴ ἐπανάστασις τοῦ 1821 ἀνήκει εἰς τὴν τρίτην κατηγορίαν, εἰς δὲ τὴν τετάρτην κατηγορίαν ἀνήκουν αἱ ἐνώπιόν μας τρεῖς μεγάλαι συγκρούσεις τῆς Γερμανίας με τὴν Γαλλίαν διὰ τὸ Μαρόκκον, τῆς Γερμανίας με τὴν Ρωσίαν διὰ τὴν Βαλκανικὴν Χερσόνησον, τῆς Γερμανίας με τὴν Ἀγγλίαν διὰ τὴν κυριότητα τῶν θαλασσῶν.

Πῶς συμφορίζεται τὸ ὠραῖον ἰδεῶδες τῆς εἰρήνης καὶ ἀδελφωσύνης τῶν ἔθνων με τὸ γεγονός ὅτι οἱ λαοὶ ἔχουν ἀναμφισβήτητον τάσιν εἰς τὸ νὰ συναποτελοῦν αὐτοκρατορίας; Ἡ τάσις αὕτη εἶνε γεγονός τὸ ὁποῖον δὲν δυνάμεθα νὰ παραβλέψωμεν εἶνε γεγονός τὸ ὁποῖον ἐπιμόνω ἀρνεῖται νὰ τεθῆ κατὰ μέρος. Ἀπαιτεῖ νὰ ληφθῆ ὑπ' ὄψιν ὅσον καὶ ἂν μᾶς στενοχωρῆ ἢ κρουσῆ του. Βεβαίως στενοχωρεῖ καὶ τράπτει τοὺς ἀτενίζοντας εἰς τὴν δημοκρατικὴν συμπολιτείαν τῶν λαῶν τῆς Γῆς, ἀλλὰ οὐδὲν ὄφελος προσηγορίζομεν εἰς τὸ ἰδανικὸν τοῦτο ἐξοβελίζοντες ἀπὸ τοῦς ὑπολογισμοῦς μας τὴν ἱμπεριαλιστικὴν τάσιν. Ἐὰν οἱ ὑπολογισμοὶ μας προσηγοροῦν πρὸς αὐτήν, δὲν ἔχομεν παρὰ νὰ τὴν εἰσχαγάγωμεν εἰς αὐτοὺς ὥστε αἱ ὑπολογισμοὶ μας νὰ γίνουσι ἐπὶ ἄλλων δεδομένων, ἄλλως κινδυνεύομεν νὰ ἀπεμπολήσωμεν τὰ ἰδανικά μας ἐγκυκλιέποντες αὐτὰ εἰς τὸν ἱμπεριαλισμόν. Πράγματι ἡ σημερινὴ κορύφωσις εἶνε προϊόν τῆς ἕξεως ἢ ὁποῖα ἐπεκράτησε παρὰ τοῖς δημοκρατισταῖς τοῦ νὰ ἐξοβελίζουσι ἀπὸ τοῦς ὑπολογισμοῦς των τὸ ἱμπεριαλιστικὸν φαινόμενον. Οἱ δημοκρατισταὶ τῆς Ἀγγλίας

ἤλπιζον ὅτι θὰ ἔμεναν ἀνεξάρτητοι καὶ εὐδαίμονες αἱ νοτιοαφρικανικαὶ ἀποικίαι, ἀλλὰ ἐδέησε νὰ ἀνχλάβῃ τὴν εὐημερίαν αὐτῶν ὁ ἱμπεριαλισμός. Ἐπίσης οἱ δημοκρατισταὶ τῆς Γερμανίας ἀπέστεργον τὴν δημιουργίαν γερμανικῶν ἀποικιῶν εἰς τὴν ἀπωτέρω Ἀνατολήν, ἀλλ' ἡ ἱμπεριαλιστικὴ τάσις μὴ ὑπολογισθεῖσα ὑπὸ τῶν δημοκρατιστῶν, ἐπεκράτησε. Καὶ τί βλέπομεν ἐνώπιόν μας; Ὅλην τὴν Ἀφρικὴν διανεμημένην μεταξὺ τῶν Μεγάλων Δυνάμεων. Ἡ Ἀφρική καὶ ἡ Λιβερία εἶνε μικροσκοπικαὶ ἐξαιρέσεις. Ὅλη ἡ Ἀσία ἔχει καταληφθῆ ὑπὸ τῆς Ρωσίας, τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γαλλίας. Ἀκόμη καὶ ἐν Ἀμερικῇ ἡ αὐτὴ τάσις παρατηρεῖται ἐν τε τῇ Βορείῳ καὶ τῇ Νοτίῳ. Εἶνε μέγα πρόβλημα ἂν ὁ παρῶν πόλεμος θὰ ἐπιτείνῃ τὴν ἱμπεριαλιστικὴν τάσιν ἢ ἂν θὰ ἐκμηδενίσῃ αὐτήν. Ἐν τῷ μεταξὺ εἶνε χρήσιμον νὰ ἀνεύρωμεν τὴν ἐξήγησιν τῆς τάσεως ταύτης. Πῶς προέκυψεν; Ὑπῆρξε πάντοτε ἀλλὰ σήμερον ἐξέλιπον αἱ ἀρχαῖαι ἐπιρροαὶ αἱ ὁποῖαι τὴν ἀνεχάτιζον, καὶ τὴν καρεκώλυον. Κατὰ συνέπειαν ἐπενεργοῦν αἱ ἐπιθρονοντικαὶ αὐτῆς ἐπιρροαὶ σήμερον. Ἡ ἔλλειψις ταχέως συγκοινωνίας ἐν τῷ παρελθόντι ἦτο μίξ ἀπὸ τὰς παρακωλυτικὰς ἐπιρροάς, διότι τὸ ἀπὸ τοῦ κέντρου πρόσταγμα, καὶ ἢ ἀπὸ τῆς περιφέρειας εἰς τὸ κέντρον πληροφορία ἀπῆλθον πολὺν χρόνον ἵνα μὴ ἀνφέρῃ τὴν δυσκολίαν τῆς μετακινήσεως στρατοῦ καὶ προμηθειῶν. Οἱ σιδηρόδρομοι καὶ ἡ ἀτμοπλοῖα ἠλάττωσαν τὸν χρόνον, ὁ δὲ τηλεγράφος τὸν ἐξεμηδένισεν. Ὁ ἀσύρματος εἶνε νέον κέρδος τοῦ αὐτοκρατορισμοῦ. Ἡ σημασία τοῦ αὐτοκρατορισμοῦ ἔγκειται πρᾶγματι εἰς τὴν φράσιν στρατιωτικὸν πρόσταγμα. Αὐτοκρατορία ἐστὶ στρατιωτικὸν πρόσταγμα. Ὅσον μεγαλητέρῃ ἡ Αὐτοκρατορία τόσον τὸ στρατιωτικὸν πρόσταγμα εἶνε ἀποτελεσματικώτερον, συμβαίνει δὲ ὅτι ὑπὸ τὸ πρό-

σταγμικὰ αὐτὸ οἱ λαοὶ καθαρθόντων νὰ ζῶν ἐν εἰρήνῃ. Ἄν δὲν εἶχομεν τὸ ἀγενὲς ἐκεῖνο εἶδος τῆς ἐθνικοφροσύνης ἢ ὁποῖα ἀποβλέπει εἰς ὄφελος τῆς ἰδίας ἐθνότητος ἐπὶ ζῆμίᾳ τῶν ἄλλων, ἴσως ὁ αὐτοκρατορισμὸς θὰ ἐξασφάλιζε τὴν εἰρήνην τοῦ κόσμου. Ἄν ἤτο μόνῃ ἢ εὐγενῆς ἐθνικοφροσύνη ἢ ὁποῖα ἀποβλέπει εἰς ἀδελφωσύνην τῶν ἐθνῶν, αἱ ἐντὸς αὐτοκρατορίας ἐθνότητες δὲν θὰ εἶχον λόγον ἀλληλοσυγκρούσεως. Τὸ πᾶν λοιπὸν ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς διαφοράς ἣτις ὑφίσταται μεταξὺ εὐγενεῶς ἐθνικοφροσύνης καὶ ἀγενεῶς ἐθνικοφροσύνης. Ἡ παλαιὰ ἀντίληψις καθ' ἣν ποντίφηξ, ὑπάτος ἄρμοστής τῶν συμφερόντων τῆς Ἀνθρωπότητος, θὰ συνεκράτει τοὺς

λαοὺς τῆς γῆς ὑπὸ τὸ σκῆπτρον τοῦ ἐν εὐημερίᾳ καὶ εἰρήνῃ δὲν δύναται νὰ συμδιδρασκῆ μὲ τὸ νεώτερον πνεῦμα καὶ θ' ἀπομείνῃ πάντοτε ὡς φάντασμα τοῦ ἀμυθοῦς παρελθόντος. Τὸ νεώτερον πνεῦμα δὲν ἀνέχεται οὔτε ποντίφηκα, οὔτε στρατηλάτην ὑπάτον. Προσέτι τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς ἀπομακρύνεται βαθμηδὸν ἀπὸ τῆν ἀγενῆ ἐθνικοφροσύνην καὶ προσπελάζει εἰς τὸ ἰδεῶδες τῆς ἀλληλεγγύης τῶν ἐθνοτήτων. Ἐνταυτῇ εἶνε ἀγκυτίρητον καὶ ὀέον νὰ μὴ παραβλέπηται τὸ γεγονός ὅτι οἱ λαοὶ τείνουσιν νὰ συναποτελοῦνται εἰς ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον μεγάλας ὁμοσπονδίας, αἵτινες ἴσως ἡμέραν τινὰ ἀναδειχθῶσι παγκόσμιος ὁμοσπονδία δημοκρατικῆ.

Η΄.

ΟΡΓΑΝΙΚΗ ΕΝΩΣΙΣ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΩΝ

Πλὴν τῶν βιολογικῶν, θρησκευτικῶν καὶ ἐθνολογικῶν πηγῶν τοῦ πολέμου, ἀξιοσημείωτοι εἶνε αἱ κοινωνιολογικαὶ πηγαί. Εἶνε κοινωνιολογικὸν ἀξίωμα ὅτι πᾶσα κοινωνικὴ ἀνάγκη δημιουργεῖ κοινωνικὸν ὄργανισμὸν καὶ ὁ κοινωνικὸς ὄργανισμὸς ἀπαξ λαθῶν ὑπόστασιν παλαίει πρὸς αὐθυπαρξίαν συντήρησιν καὶ μεγέθυνσιν. Τοιοῦτος κοινωνικὸς ὄργανισμὸς εἶνε καὶ ὁ στρατὸς καὶ ὁ στόλος καθὼς ἐπίσης καὶ ἡ διπλωματία, καὶ ἡ κατασκοπεία, τὰ γραφεῖα τοῦ Τύπου, αἱ ὀχυρώσεις κλπ. Ἡ κατασκευὴ τῶν πολεμοφοδίων ἀπὸ τοῦ φυσεγγίου μέχρι τοῦ δρέδνωτ διεξάγεται ὑπὸ μεγάλων βιομηχανικῶν Ἐταιρειῶν ἔχουσῶν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἤττον διεθνή χαρακτήρα. Ἡ ἀκμαιότης τῶν ὑποθέσεών των ἐξαρτᾶται ἀπὸ τῆν ἀνάπτυξιν τοῦ μίσους, τῆς ἀντιζηλίας, τῆς δυσπιστίας καὶ τοῦ φόβου τῶν ἐθνῶν πρὸς ἀλληλα. Τὸ ἐν Ἔσσειν τῆς Γερμανίας ἐργαστάσιον τοῦ Κρούπ εἶνε τὸ μεγαλύτερον ἐν

τῇ κόσμῳ καὶ τὰ κέρδη τῶν μετόχων ὑπερβαίνουν τὰ ἴθι ἑκατομμύρια μάρκων κατ' ἔτος. Πρόδηλον ὅτι οἱ μέτοχοι τῶν κερδοφόρων τούτων Ἐταιρειῶν ἐξασκοῦν ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν κυβερνήσεων, τῶν βουλευτῶν καὶ τῶν ἐφημεριδογράφων καὶ πρόδηλον τὸ συμφέρον τὸ ὁποῖον οἱ μέτοχοι οὔτοι ἔχουσι ν' ἀναπτύσσεται διεθνῆς ἀλληλοφοβία. Ἀπέγαντι τοῦ συμφερόντος των τούτου πολλοὶ ἐξ αὐτῶν δὲν διστάζουσιν νὰ διακυβεύουσιν τὴν ὑπαρξίν τῆς πατρίδος των, πάντως δὲ δὲν διστάζουσιν νὰ ὀθήσονται τὴν πατρίδα των εἰς πόλεμον ἐὰν ἢ κατασκευὴ νέων πολεμοφοδίων πρὸς ἀντικατάστασιν τῶν ἐκ τοῦ πολέμου ἀπανηθέντων ἐπιφυλάττη εἰς αὐτοὺς κέρδη. Αὐτὸς εἶνε ὁ λόγος δι' ὃν θεωρεῖται βέβαιον ὅτι εἰς ἐκ τῶν ὄρων τῆς εἰρήνης ἣτις θὰ συνομολογηθῆ, μετὰ τῆν λήξιν τοῦ παρόντος πολέμου θὰ εἶνε ὅτι ἢ κατασκευὴ τῶν πολεμοφοδίων θὰ ἀφαιρεθῆ ἀπὸ τοῦς ἰδιώτας καὶ τὰς Ἐταιρείας καὶ θὰ

καταστή ἀποκλειστικόν ἔργον τοῦ Κράτους.

Ἰπάρχουν πολλοὶ οἵτινες φρονοῦν, ὡς ὁ Τολστόης, ὅτι οἱ πόλεμοι θὰ παύσουν ἀρκεῖ μόνον ὅλοι νὰ εἶνε ἀνυπότακτοι ὁσάκις κκλοῦνται εἰς τὸν στρατόν. Ἐκτός τοῦ ὅτι αὐτὸ εἶνε ἀμφίβολον ἐφ' ὅσον οἱ ἄνθρωποι εἶνε οἷοι εἶνε, ἀλλὰ καὶ ἡ πείρα ἀπέδειξεν ὅτι πολλαχοῦ, ἰδίως ὅμως ἐν Γερμανίᾳ, οἱ ἀνυπότακτοι τουφεκίζονται ὑπὸ τῶν μὴ ἀνυποτάκτων. Ἀνάγκη ἐπομένως νὰ ἐπιδιωχθοῦν ἐγγυήσεις διεθνoῦς εἰρήνης ἀνεξαρτήτως τοῦ φιλειργισμοῦ τῶν ἀτόμων. Ἐν ἀπὸ τὰ πρῶτα βήματα διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς εἰρήνης εἶνε ἡ καθιέρωσις τοῦ ἀξιώματός ὅτι αἱ διεθνεῖς συνθήκαι εἶνε ἱεραὶ καὶ ἀπαραβίαστοι. Ἐὰν οἱ οὐδέτεροι κατὰ τὸν Αὐγούστον τοῦ 1914 διεμαρτύροντο διὰ τὴν παραβίαν τῆς περὶ τοῦ Βελγίου διεθνoῦς συνθήκης, ὁ πόλεμος ἴσως θὰ ἤρχετο εἰς πέρας πρὸ πολλοῦ. Οἷα εὐκαιρία δόξης διὰ τὴν Ἑλλάδα τότε! Ἦρκει ν' ἀναλογισθῆ, τὴν ἱστορίαν τῆς, ἤρκει ν' ἀναμνησθῆ, ὅτι ἀνεγεννήθη ἐν ὀνόματι τῆς ἐλευθερίας διὰ νὰ ἀκούσῃ ὁ κόσμος ὅλος μετὰ σεβασμοῦ τὴν διαμαρτυρίαν τῆς μικρᾶς Ἑλλάδος διὰ τὴν παραβίαν τοῦ μικροῦ Βελγίου καὶ τὴν ἀναγγελίαν τῆς ὅτι ἦλθεν ἡ ψυχολογικὴ στιγμή ἵνα αὐτὴ δόσῃ διὰ τοῦ ξίφους τῆς τέλος εἰς τὸ τουρκικόν κράτος. Ἦρκει ἡ εὐγενὴς αὕτη πρωτοβουλία τῆς Ἑλλάδος συνεχιζούσης τὸ 1821 καὶ τὸ 1912, ἵνα ὅλα τὰ ἄλλα Βαλκανικὰ κράτη τὴν ἀκολουθήσουν ἀναποδράστως.

Ἄλλο βῆμα πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς εἰρήνης ἔσται ὁ ὅρος τοῦ ἔσχει ἀφοπλισμοῦ. Ἡ Γερμανία νικῶσα δὲν θὰ σκεφθῆ ποσῶς περὶ ἀφοπλισμοῦ, διότι τὸ ἰδανικόν τῆς εἶνε ὁ πόλεμος. Ἀλλὰ ἡ Γερμανία ἡττωμένη θὰ ἐξαναγκασθῆ εἰς διηνεκτὴν ἀφοπλισμόν, ἐκτός ἐὰν προτιμήσῃ νὰ ἐξακολουθήσῃ ὁ πόλεμος μέχρι τελείας τῆς ἐξοντώσεως.

Ἀπὸ τινος κερδαίνει ἔδαφος καὶ ἡ πρότασις τοῦ Οὐέλς περὶ τελωνιακῆς ἐνώσεως πασῶν τῶν χωρῶν αἱ ὁποῖαι στέργουν νὰ ἀπαρνηθοῦν τὸν μιλιταρισμόν. Αἱ οὕτω ἠνωμένοι χῶροι θὰ ἐνεργήσουν πλήρη ἐμπορικὸν ἀποκλεισμόν πάσης χώρας ἐμμενούσης εἰς τοὺς ἐξοπλισμούς. Ἐνταυτῇ θὰ ἀναπτυχθῇ τεραστίως ἐντὸς τῆς ἐνώσεως ἡ συγκοινωνία, θὰ κατασκευασθῇ σύριγξ μετὰξὺ Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας καὶ θὰ ἐξαπλωθῇ καθ' ὅλην τὴν ἔνωσιν ἡ γνῶσις τῶν γλωσσῶν τῶν ἀποτελούντων αὐτὴν λαῶν.

Ὅρος συνομολογήσεως εἰρήνης θὰ εἶνε ἀναμφιδόλως καὶ ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ἀρχῆς τῶν ἐθνοτήτων, μὴ ἐπιτρεπομένου νὰ διοικῆται μία ἐθνότης ἀπὸ ἀλλοεθνή κυβέρνησιν ἐκτός ἐὰν προτιμᾷ τοῦτο αὐτὴ ἡ ἐθνότης.

Νέον φοβερόν πόλεμον ἀντεκδικήσεως εἶνε ἱκανὴ ἡ Γερμανία νὰ μελετήσῃ καὶ παρασκευάτῃ ἀπὸ τῆς ἐπιούσης τοῦ πέρατος τοῦ παρόντος πολέμου. Ἀναμφιδόλως ἡ μόνη ἐγγύησις πρὸς παρακώλυσιν τοιαύτης νέας συμφορᾶς εἶνε ἡ ἐμμονὴ τοῦ παρόντος Συνασπισμοῦ Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ρωσίας ἀποκτῶντος βχθμηδὸν χαρακτηρία ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον μόνιμον, ἐνικεῖον καὶ ὀργανικόν.

Ἰῖνε ὅμως σημειωτέον ὅτι μολονότι ὁ πόλεμος τίκει πόλεμον οὐχ ἡττον κρίνοντες ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς γενικῆς ἐξελίξεως καὶ τῶν τάσεων τῆς κοινωνίας, πρέπει νὰ ἀποφανθῶμεν ὅτι αἱ εἰργνογόνοι δυνάμεις βραδέως, ἀλλ' ἀκτασχέτως αὐξάνουν καὶ κτισχύουν τῶν πολεμογόνων δυνάμεων. Ἐν κράτος ἡμπορεῖ ν' αὐξάνῃ, ἀλλ' ὅσον προβαίνει ἡ πρόοδος τὰ άτομα αὐτοῦ τοῦ Κράτους ἔχουν συμφέροντα γεωγραφικῆς ἀκτινoς πολὺ εὐρυτέρας ἀπὸ τὰ ὅρια τοῦ Κράτους. Ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον τὰ ἔθνη ἀντιλαμβάνονται ὅτι ἡ ἀπόλυτος ἀνεξαρτησία εἶνε ἀνέφικτος καὶ ὅτι τὰ ἔθνη γίνονται

ἀκατασχέτως ἀλληλεξάρτητα. Κανὼν ἔθνος σήμερον δὲν δύναται νὰ εἴπῃ ὅ,τι εἶπεν ὁ Εὐριπίδης περὶ τῆς Ἑλλάδος, ὅτι ἔχει ἴδιον πολιτισμόν. Ἡ Ἑλλάς τότε εἶχε πολιτισμόν ὄλως ἰδιάζοντα εἰς αὐτήν. Ἀλλ' αὐτὸ δὲν δύναται νὰ λεχθῆ περὶ οἰουδήποτε ἔθνους τῆς σήμερον. Ὅλα τὰ ἔθνη συνεισφέρουν εἰς τὸν κοινὸν πολιτισμόν τῆς Ἀν-

θρωπότητος καὶ ἀπὸ τοῦ κοινοῦ αὐτοῦ πολιτισμοῦ ἀρῶνται τὰ ἀγαθὰ τὰ ὁποῖα ἀρῶνται. Ἐκ τούτου φαίνεται ὅτι βαθμηδὸν δημιουργεῖται καὶ μέλλει πεπρωμένως νὰ προκύψῃ κάποια ὀργάνωσις ἀνθρώπων ἢ ὁποῖα δὲν θ' ἀναγνωρίζῃ πολιτειακὰ ὅρια καὶ τῆς ὁποίας τὰ συμφέροντα θὰ εἶνε ἀσυμβίβαστα μὲ τοὺς πολέμους.

Θ'.

ΕΞΕΛΙΣΣΕΤΑΙ ΔΙΕΘΝΗΣ ΘΕΛΗΣΙΣ

Ἐνῶ προΐουσης τῆς κοινωνικῆς προόδου αἱ εἰρηνογόνου δυνάμεις τῆς ἀνθρωπότητος αὐξάνουσι, ἐν ταυτῇ αἱ πολεμογόνου, καίτοι ἐξακολουθοῦν νὰ ὑφίστανται ὅπως καὶ εἰς τὸ παρελθόν, γίνονται ὅμως διηγεκῶς ἀσθενέστεραι. Ὡστε τὸ ἰσοζύγιον μεταξὺ τῶν πολεμογόνων ἐπιδράσεων καὶ τῶν εἰρηνογόνων ἐπιδράσεων παρουσιάζει σπουδαῖον ἐνεργητικὸν εἰς ὄφελος τῆς εἰρήνης τοῦ μέλλοντος. Ἐφ' ὅσον ἐκ τῶν συλλογισμῶν τούτων δύναται τις νὰ ἀντλήσῃ ἐν σύστημα πολιτικῆς, τὸ σύστημα αὐτὸ θὰ συγκεφαλαιουῖται εἰς τρεῖς γενικὰς ὁδηγητριάς ἀρχάς. Πρῶτον πρέπει ν' ἀναδύλλεται ἐπιμόνως πᾶς πόλεμος ἔστω καὶ ὅταν ὅλαι αἱ συνθήκαι τὸν παρουσιάζουσι ὡς «ἀναπόφευκτον». Πέντε ἢ ἕξ «ἀναπόφευκτοὶ λεγόμενοι πόλεμοι ἀπεσοδήθησαν» μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας εἰς τὸ διάστημα τῶν τελευταίων ἐκτὸν ἑτῶν διὰ τῆς μεθόδου τῆς ἐπιμόνου ἀναβολῆς. Δεύτερον πρέπει νὰ καταβάλλεται πᾶσα προσπάθεια ὅπως καλλιεργηται ἰδανικόν τι διεθνὸς ἠθικῆς καὶ διεθνὸς εὐθύτητος, ἀποφευγομένης πάσης ὀρμῆς διακυβευούσης αὐτό. Ἡ ἀντίληψις ὅτι ὑπεράνω τοῦ Κράτους δὲν ὑπάρχει τίποτε ἀνατρέπεται ἐκ τοῦ γεγονότος τῆς ἀλληλεξαρτησίας τῶν ἐθνῶν καὶ εἶνε ἀναμφύβητον ὅτι Κράτος πάσῃ ἀπὸ τοιαύτην δεισιδαι-

μονίαν θὰ κατακλίξῃ εἰς ὄλεθρον. Τὰ ἔθνη μετὰ τὸν παρόντα πόλεμον θ' ἀντιληφθοῦν ὅτι τὸ μέγιστον συμφέρον των ἔγκειται εἰς τὴν μεταξὺ των ἀλληλεγγύην καὶ ἐγκαρδιότητα καὶ θ' ἀναγκασθοῦν νὰ δημιουργήσουν ἐν Ἀλληλεθνῆς Συμβούλιον τὸ ὁποῖον θὰ εἶνε ὁ πυρῆν τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Εὐρώπης. Τρίτον πρέπει νὰ ἐκβληθῇ ἀπὸ τὰς χεῖρας ἰδιωτῶν καὶ Ἐταιρειῶν ἡ δύναμις νὰ κατασκευάζουσι πολεμικὰ ἐργαλεῖα οἰουδήποτε εἶδους, καὶ νὰ διαπιστευθῇ εἰς τὴν εὐθύνην τοῦ Κράτους. Πιστεύω ὅτι θὰ ἐπιδραθῇ ὑπὸ τῆς ἰσχύος τῶν πραγμάτων ἢ δημιουργησις ἐνὸς Ἀλληλεθνοῦς Δικαστήριου τὸ ὁποῖον ν' ἀποφαίνεται περὶ τοῦ δικαίου τῶν ἀξιώσεων οἰουδήποτε ἔθνους καὶ ὅτι αἱ ἀποφάσεις του θὰ γίνονται ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἐπιβάλλουσαι. Πολλὰς τῶν κυριαρχικῶν των προνομίων θὰ θυσιάσουσι ἀναγκαστικῶς ὅλαι αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις καὶ μεταξὺ τῶν θυσιῶν τούτων βεβαίως θὰ εἶνε καὶ ἡ τῆς Ἀγγλίας προνομία τῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης κατασχέσεων. Ἀφοῦ παρέλθῃ ἡ παροῦσα παγκόσμιος κρίσις τότε θ' ἀντιληφθῇ ὁ κόσμος οἷον φοβερὸν πρᾶγμα εἶνε ὁ πόλεμος, καὶ θὰ ἐντείνωμεν ὅλοι τὰ νεῦρα μας ὅπως ἐξασφαλισθῇ ἡ μόνιμος εἰρήνη. Εἰς τοῦτο θὰ συντελέσουσι μὲγάλως αἱ γυναικες, διότι τὸ «ξύπνημα τῶν γυναικῶν»

λαμβάνει καθ' ἡμέραν μεγάλας διαστάσεις. Αὐτός ὁ πρῶν πόλεμος ἀπέδειξεν ὅτι ἡ σωτηρία ἑνὸς ἔθνους ἐξαρτᾶται ἀπὸ τῆς ἡράσιν τῶν γυναικῶν ὄχι ὀλιγώτερον πρὸς ἀπὸ τῆν τῶν ἀνδρῶν. Δὲν γνωρίζω ἂν θὰ γίνῃ δυνατὸν ποτὲ νὰ ἔχωμεν πλήρη καὶ ὁλοσχερῆ πολιτικὴν ἰσότητα μεταξὺ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, ἀλλὰ γνωρίζω θετικῶς ὅτι μετὰ τὸν πόλεμον ἡ ἀρχίστη σοφιστικὴ νὰ ὑπολογίζεται τὸ γυναικεῖον φρόνημα διὰ τὰς τύχας τῆς πολιτείας καὶ τῆς κοινωνίας, καὶ αὐτὸ εἶνε μεγάλη ἐγγύτης κατὰ τῶν διεθνῶν πολέμων.

Ἄν ἐκρηγῆ ἄλλος πόλεμος εἰς τὸ μέλλον κατόπιν τοῦ παρόντος θὰ εἶνε πολὺ φοβερότερος καὶ τὰ πολεμικὰ του μέσα μετὰ τὴν πρόοδον τῶν ἐφευρέσεων καὶ ἐπινοήσεων θὰ εἶνε πολὺ φρικαλεώτερα. Περὶ πολέμου καὶ εἰρήνης ἐν τῷ μέλλοντι ὑπάρχουν πολλὰ καὶ πάντοτε γινώμι, ἀλλ' ἐπικρατοῦν δύο ἀκρότατα. Ἄφ' ἑνὸς ὑπάρχουν οἱ ἰσχυρίζομενοι ὅτι εἶνε ἀδύνατον νὰ μὴ συμβῆ καὶ ἄλλος πόλεμος. Ἄφ' ἑτέρου πολλοὶ διατρέφου τὴν πεποίθησιν ὅτι τὰ ἔθνη ἀπαξ ἀντιληφθέντα οἷον φοβερὸν πρᾶγμα εἶνε ὁ πόλεμος ἢ ἀποφασίσουν καὶ θὰ συμφωνήσουν νὰ ἐξοδελίσουν διὰ παντὸς τὰ διεθνή μίσση. Φρονῶ ὅμως ὅτι τὸ ἀσφαλέστερον εἶνε νὰ εἴπη τις ὅτι ἡ εἰρήνη πάντοτε θὰ κινδυνεύῃ ἐφ' ὅσον αἱ πολιτεῖαι εἰς τὰς ὁποίας ὁ κόσμος διαιρεῖται δὲν ὑπάγονται εἰς κάποιαν κοινὴν ἐπικυριαρχίαν, εἴτε ὕλικήν εἴτε ἠθικὴν ἢ ὁποία ν' ἀντιπροσωπεύῃ τὴν γνῶμην τῆς Ἀνθρωπότητος ἐν τῷ συνόλω τῆς. Τὸ πρόβλημα λοιπὸν συνίσταται εἰς τὸ νὰ δημιουργηθῇ ἡ αὐθεντία τῆς Ἀνθρωπότητος. Ἐκοῦσαι αἱ ἐθνικαὶ θελήσεις, θὰ εἴπη τις, πρέπει νὰ τὴν δημιουργήσουν ἄλλως πῶς εἶνε δυνατόν; Ἄν λάθωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι, συνέδη μετὰ τὴν ἐξέλιξιν ἑκάστης Πολιτείας ἐπὶ μέρους θὰ ἀντιληφθῶμεν ὅτι εἶνε ἀδύνατον ἡ διεθνὴς θέλησις νὰ δημιουργηθῇ διὰ μιᾶς. Ἡ ἐθνικὴ θέλησις ἐδημιουργήθη βαθμηδὸν καὶ ἀνεπαισθήτως καθ' ὅσον τὰ ἄτομα ἀντελαμβάνοντο ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ὅτι ὁ βίος των ἦτο ἀδίωτος χωρὶς μιαν ἐνιαίαν ἐθνικὴν θέλησιν.

Τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν, ὑποθέτω, θὰ δημιουργηθῇ καὶ ἡ διεθνὴς θέλησις, ὄχι ἐθε-

λουσίως, δηλαδὴ διὰ τῆς θελήσεως ἑκάστου κράτους, ἀλλὰ ἀνεξαρτήτως ἑκάστης ἐθνικῆς θελήσεως καὶ καθ' ὅσον οἱ λαοὶ ἀντιλαμβάνονται ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ὅτι ἄλλως ὁ βίος των εἶνε ἀδίωτος. Τὴν διεθνή θέλησιν ἀπαξ δημιουργηθεῖσαν οὕτω, θὰ ἀποδεχθῶν κατόπιν αἱ ἐθνικαὶ θελήσεις ἀλλ' ἀφ' ἑαυτῶν οὐδέποτε θὰ τὴν δημιουργήσουν ἀκριβῶς ὡς τὰ ἄτομα οὐδέποτε ἀφ' ἑαυτῶν ἐδημιούργησαν τὴν ἐθνικὴν θέλησιν, ἀλλ' ἡ ἰσχὺς τῶν πραγμάτων τὴν ἐδημιούργησε, τὰ δὲ ἄτομα τὴν ἀπεδέχθησαν.

Ἡ ἔδρασις ἑνὸς διεθνούς Δικαστηρίου, ἔργον τοῦ ὁποίου θὰ εἶνε ἡ διαφώτισις περὶ τοῦ δικαίου τῶν ἀξιώσεων οἰουδήποτε ἔθνους, θὰ προλειάνῃ τὴν ὁδόν. Ἰὸ συμφέρον αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ τῶν ἀνθρώπων πανταχοῦ θὰ ὑπαγορεύῃ τὴν ἀνάγκην νὰ ὑποστηρίξεται τὸ τοιοῦτον Δικαστήριον, διότι ἡ διεθνὴς εἰρήνη εἶνε συμφέρον ὅλων, ἂν ἐξαιρέσωμεν τοὺς ὀλίγους οἱ ὁποῖοι θησαυρίζουν ἐκ τῆς πανωλεθρίας τῶν πολλῶν. Ἐγχομεν λοιπὸν ἔδαφος ἐπὶ τοῦ ὁποίου νὰ οἰκοδομήσωμεν. Ὑποθέσωμεν ὅτι οἰκοδομοῦμεν ἕνα Διεθνή Συνδέσμον τοῦ ὁποίου τὰ μέλη ἀρχίζουν ἀμέσως ν' ἀποφαινῶνται καὶ νὰ διαφωτίζου. Αἱ Πολιτεῖαι δὲν θὰ τὸν ἀναγνωρίσουν, ἀλλὰ θὰ ἀναγκασθοῦν νὰ οἰκοδομήσουν αὐταὶ καὶ τι ἐπίσημον τὸ ὁποῖον νὰ ὑποκαταστήσῃ τὴν δρᾶσιν τοῦ ἀνεπισήμου Διεθνούς Συνδέσμου. Ἄμκ τοῦτο γίνῃ θὰ προκύψῃ τὸ πρωτόπλασμα μιᾶς παγκοσμίου Ὁμοσπονδίας Αὐθεντίας. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον προέκυψεν ἡ Ἀμερικανικὴ Ὁμοσπονδία, καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον προέκυψεν ἐπίσης ἡ Ἑλλετικὴ Ὁμοσπονδία. Πρέπει λοιπὸν νὰ ἐξελιχθῇ ἡ Διεθνὴς Θέλησις, ἄλλως μόνιμος ἀοπλος εἰρήνη εἶνε ἀνέφικτος. Τὸ πρωτόπλασμα τῆς Διεθνούς Θελήσεως δεῖ νὰ δημιουργηθῇ κατ' ἀρχὴν ἀνεξαρτήτως τῶν ἐθνικῶν θελήσεων, ἄλλως αἱ Πολιτεῖαι οὐδέποτε θὰ προδοῦν ἀφ' ἑαυτῶν εἰς τὴν δημιουργίαν του. Τὸ πρωτόπλασμα θὰ προπαρασκευασθῇ διὰ τῆς ἰδρύσεως ἑνὸς Διεθνούς Δικαστηρίου ἔργον τοῦ ὁποίου θὰ εἶνε νὰ ἐρευνᾷ, φωτίζῃ καὶ ἀποφαινεται περὶ τῶν ἐθνικῶν ἀξιώσεων ἑκάστου λαοῦ, διότι ἄλλος τρόπος πρὸς δημιουργίαν Διεθνούς Θελήσεως καὶ ἀσφαλίσεως παγκοσμίου εἰρήνης δὲν ὑπάρχει.

ΕΡΓΑ ΔΡΑΚΟΥΛΗ

ΕΡΕΥΝΑ (μηνιαίον περιοδικόν ἐθροβέν τῷ 1901).

ΕΡΕΥΝΑ (εβδομαδιαία ἐφημερίς 1911-1913), περιέχουσα σπουδαία ἄρθρα ἐξηγούντα μεθοδικῶς τὸν ἀντιγνώστην εἰς τὴν κριτικὴν τῆς Ἐπιστήμης τοῦ Σοσιαλισμοῦ).

ΑΡΔΗΝ (μηνιαίον περιοδικόν 1885-1888).

Ἱστορία τῆς Γαλλικῆς Ἐπανάστασεως (ἐκδόσις «Ἀχροπόλεως» 1894).

Τὸ Ἔργον τῆς Γαλλικῆς Ἐπανάστασεως (ἐκδόσις ΕΡΕΥΝΗΣ).

Ἐγκληματισμὸς καὶ ἀνθρώπινος (διαλέξεις εἰς τὸν Παρθενῶνα). Μελέτη περὶ ἀναμορφώσεως τοῦ Παγκοσμίου Συστήματος.

Ἡ Προσωπικὴ ἀξία τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Φῶς ἐκ τῶν ἑνδόν.

Ἑλληνικὴ καὶ ἠθικὴ (ἐκδόσις τετάρτη, περιέχουσα ἐν τέλει 24 ἀκροατικὰς συνταξάς).

Ἡ δύναμις τῶν ἰδεῶν.

Στοιχεῖα Βιονομίας. (Παράρτημα τῆς ΕΡΕΥΝΗΣ 1907). Τὸ ἔργον τοῦτο ἀποδεικνύει ὅτι ἀρετὴ καὶ ἐπίμονος προσπάθεια εἶνε βέβαιος θρήνηδος καὶ ἡ Βιονομία ἀναλθεῖ τὰς συνθήκας ὑφ' ἧς ὁ θρήνηδος ἀκολουθεῖ τὴν μετ' ἀρετῆς ἐπίμονον προσπάθειαν.

Νεοελληνικὴ γλῶσσα καὶ φιλολογία. (Τρεῖς διαλέξεις ἐκφωνηθεῖσαι ἀγγλιστῇ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Ὁξφόρδης).

Ὁ χυσεὸς μαγνήτης (μυθιστόρημα, μετάφρασις ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ).

Τὸ ἐγχειρίδιον τοῦ βιβλίου (πέμπτη ἐκδόσις).

Ἀνάγκη Ἑργατικοῦ Κόμματος.

Τὸ ἀντιπαραπολιτευτικὸν πνεῦμα (ἀγόρευσις ἐν τῇ βουλῇ).

Τὴ σημαίνει σοσιαλισμὸς (τετάρτη ἐκδόσις).

Τὸ Ἑλληνικὸν Σοσιαλιστικὸν Κόμμα (δευτέρη ἐκδόσις).

Περὶ ὁργανώσεως τῶν Ἑργατικῶν Τάξεων

Ἐκλήσεις εἰς τοὺς νέους (μετάφρασις ἐκ τῶν τοῦ Κριπτόκιν).

Ἡ κοινότης τοῦ μέλλοντος.

Ἀπομειψτασις τῆς Γυναικός.

Ἡ Ἑλλὰς τὰ Βαλκανικὰ κράτη καὶ ἡ ὀμοσπονδιακὴ λύσις.

Ἡ Παγκόσμιος κρῖσις καὶ ἡ στάσις τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ Ἑλλὰς εἰς κίνδυνον (μνημῆρον τοῦ Ἑλληνικοῦ Σοσιαλιστικοῦ Κόμματος).

Πηγαὶ πολέμων καὶ ἐπιπέδον εἰρήνης (Παράρτημα τῆς ΕΡΕΥΝΗΣ 1916).

Ἀλληγορία τοῦ πολιτισμοῦ (εἰκόν).

Ὁ Διεθνὴς Ὕμνος (μουσικὴ καὶ λέξις).

Σύστημα ἠθικῆς (πίνυξ).

Δι' ἐκλογαίῳ τοῦ 1915 (μνημῆρον τοῦ Ἑλληνικοῦ Σοσιαλιστικοῦ Κόμματος).

Πάντα τὰ ἀνω εὐρίσκονται εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τοῦ ΣΤΕΤ, 40, Πυλῶνα ἐκ εἰς τὰ βιβλιοπωλεῖα Δημητράκου, Σιδάρη, Κολλάρου, Τζάκα, Βρασιλεῖου καὶ ΣΤΕΤ.

ΤΙΜΑΤΑΙ ΠΕΝΗΝΤΑ ΛΕΠΤΑ

ΟΔΟΣ ΠΕΙΡΑΙΩΣ 40 ΑΘΗΝΑΙ

ΕΡΓΑ ΔΡΑΚΟΥΛΗ
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ
2006